

Број 63

Суштина поетике

ISSN 2620-0988

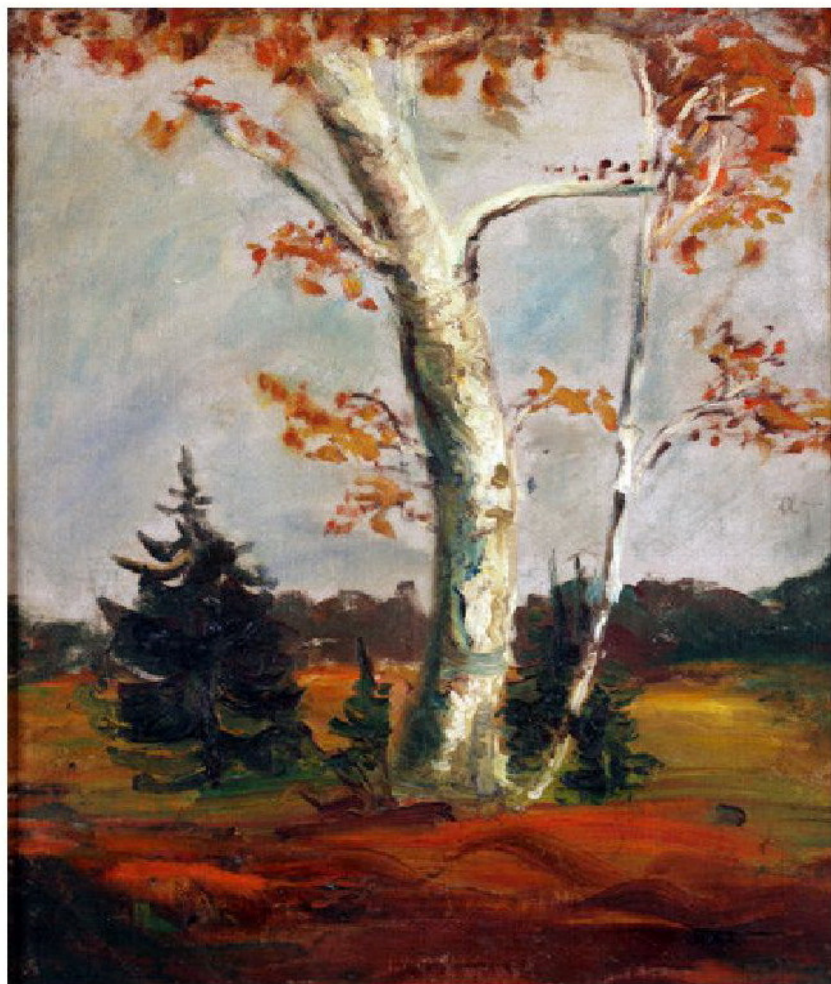
ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Година VI

Септембар/децембар 2019

Глушци

2013

ISSN 2620-0988

Суштина поетике – број 63

Часопис за књижевност

Главни и одговорни уредник

Анђелко Заблаћански

Уредништво

Сања Живковић

Јелена Глишић

Сарадници чланови колегијума

Проф. др Љубица Несторов

Проф. др Слађана Миленковић

Марко Јуришић

Милена Ђировић

Лектура и коректура

Бранка Тарбук

За издавача

Анђелко Заблаћански

Издавач

Удружење поетских стваралаца

Глушци

Контакт

+381649803118

sustinapoetike@hotmail.com

Први број је објављен 23. новембра 2013. године

Часопис је покренуо

Анђелко Заблаћански

Излази двомесечно

Штампа

Pharmalab Београд

Интернет адреса

www.knjizevnicasopis.com

Тираж

60

Суштина поетике

Часопис за књижевност

Број 63

Септембар/децембар 2019

УПС
Глушци
2019

Слика на насловној страни
Надежда Петровић – *Бреза и јела*

Реч уредника

У овом месецу, тачније 23. новембра је шестогодишњица излажења *Суштине поетике*. Ни мало ни много, уморно од посла, надахнуто због књижевности (пре свега поезије), неизвесно у извесном времену кад се пише ради промовисања свог ја, кад се књиге издају и штампају само ради стицања добити. Вреди ли?

Кад вам псују најмилије, јер им песме нису ушле у избор, не питајући се колико сте труда уложио и сопственог новца у оно што радите, кад се вратите са Сајма књига и имате утисак да сте били у Загребу, а не у Београду због преовлађујућих латиничних издања (на једном штанду само су дела владике Н. Велимировића на ћириличном писму), или кад се збуните која је текућа година, јер већина књига су из 2004, 2011. или 2015. на пример, кад видите децу организовано доведену како трче да виде неку блогерку, а ниједно испод пазуха не носи макар једну књигу, кад вас на уласку дочекају панои тренутно најугледније издавачке куће у Србији с ликовима Јелене Б. А. и Ведране Рудан, а поред њих пано Растка Петровића од непознатог издавача. Вреди ли?

Данас још вреди, а сутра ко зна или ко да верује. Данас још има наде, јер још можемо да се вратимо на прави пут. Можемо, а да ли ћемо – зависи колико још има ентузијаста. Мало, и зато ће сутра већ бити касно.

Анђелко Заблаћански, уредник

Подесћање – Слободан М. Чуровић Апис**ЊЕГОШЕВО ОТРГНУЋЕ У СВЕСВЈЕТИЈА И СТЕГА ЗЕМНОГ**

Родио се у народу који је на рођење гледао као и на смрт, највише се плашећи стидне смрти. Први му је поглед био Ловћен, стражоносник Горе Црне. Многи су гледали прије њега Ловћен, али нико га није загледао као Радивоје. Бауљао је ка њему као дијете, ка тајни докле смо винути и шта је тамо даље кад поглед запре.

Његош је био самотник, чије је дјело бјекство од тиштења земног, измученог, изгладњелог, свадљивог, утек и удаљење у чисту мисао. Његош је био и остао странац на оба свијета, растргнут, ужаснут ширином минова и слабошћу земних окова, оном што је болно раздируће и грко реално. Залутао је у оба свијета, ни светац, ни обични смртник. У себи се кидао несавршеношћу твари и измичућом непознајом свесвјетија. Носио је у себи земно увенуће и небно освануће, то врхунско откровење, тај обожени кров свега, мјеру, мудрину и пуноћу сваког заума. У оба свијета није се напутовао, овај тајночувац прострине свјетлолучне којом се запутио са ловћенског ћемера, запутио а да не стигне, јер са врха се само може обурдати, нема даље. Остаје само мукло, промукло тајење у свему. То препунано, несасгледно, нашло је одзив у Његошевом пјесничком дјелу, у том трпилишту ума, гдје је свака мисао била по једна земна смрт а небно уздизање, један степеник ближе Светворцу. То

дјело је исповиједна философија која је само за трен отклон а стално свједочење о мучилишту духа, пред разбољеном сликом Црне Горе и мајке и маћехе.

Његошево дјело је сан, за сумануту јаву, сублимација најдаљег пута, сметену унутрашњим, старим зађевицама и пакосницима, сталним пријетњама турског рса. Његошев дух се никада није предавао, ма колико тијело било тијело намученика, повученика у Биљарду, који је бар пред странцима отмено умирао. Мисао у „Лучи“

је ослобођена мисао, продирућа до свих сфера. Оно питање из монолога владике Данила у грком „Горском вијенцу“, док је све успавано, потврђује тај непомирни огањ који је владар Црне Горе носио у себи: *А ја што ћу?* У свијету испретураном, у наметнутој мисији, то је владичин егзистенцијализам, питање постојања које је оправдано ако има пуноћу, „цел““. То „што ћу“ није само крик, него и запитивање, загледање у себе, премјеравање колико је човјек слабашан у устројству вишег Створитеља. Ако је било тог одметања а било га је у грчењу, злопатишта оно је начето страшним земним стегама средине у којој је живио. Умно дејствовање трошило се у још заклетном народу ког је једино тако сузбијао Петар Први. То је био више ирационалан

страх слабовјерујућих, са укоријењеним традиционалним поимањем правде и кривде, у несмиру. Прикован тјескобом морања Његош се враћа у првотно, у оно бивство чисте мисли, ненавикнут на владичанско рухо, ни на световно столовање. Небесно је за њега ослобођење, и гдје је престајао управитељ избразданог живота, започињао је Његош – философ који отвара небеса и твори поезијом, философском поезијом и поетском философијом. И ту је постајао геније који је тражио осаму а жигала га је свака непотпуност, дисхармонија, сиромаштво духа и нимало питка питања опстанка, чемерница гладотиње коју је гледао својим паметним очима. И онда би се рађала сумња, куда би из тог пакла, јер је мисао постајала опакија, страшна витешка српска драма. Та луча са којом је горио морала се смјестити у несмјестиви систем гдје је Бог аутор етичких закона.

Његош се из метафизичке студени „сирка тужног“, цетињског грудоболника, морао разбуктати у ломачи свих шарова, духова наднебеснице. Згушито му бијаше на земљи а туђиник и на небу. Сав тај невелики живот је окапао у раздирању, у мучионици свих дамара хоће ли паша скадарски ударити, потплатити вазда лакомне, поред празна вагана, старих племенских злопогледа и попречивања. Тровала се Његошева мисао тим прозаичним скапавањем а морало је тако, гушила га је та љеса свакодневних обавеза, запало га је да буде челник, а био је и остао издвојеник.

„Друкчије се рачуна на небо
Но на земљу што ми рачунамо.“

(„Лажни цар Шћепан Мали“)

Те рачуне није измирио ни са земним ни са небеским. Доље на земљи су сталне напуклине а на небу порозност. За шта се ухватити, за коју мисао?

„Шта ће мудрост,
Кад јој врјеме није?“

(исто)

Ламентира Његош, јер:
„Чеса није може ли се дати?“

(исто)

Његов долазак, његова генијалност је била нешто несвакидашње у огрубјелој, крвавој историји, туђе тијело, у народу гдје се и његов стриц често осјећао да је залутао...

„Ко вјечито хоће да живује
Мученик је овога свијета.“

(исто)

„душа лети горе изнад сунца
а прашина лети испод сунца.“

(исто)

Доље је само блато, окови, невиднина, заточништво, јер шта могу очекивати очи смотреће:

„...од ђеце једне распуштене
Штогод друго до вјечите муке.“

(исто)

Та земна оивиченост грцала је владиком, као кост у грлу и завапио би:

„човјек је минута бића
а вјечност ништожности.“

(из „Биљежнице“)

„човјек је умно зрно бачен у прозачну бразду времена, но бесмртност његову сазријевају другога сунца луче.“

(исто)

Једино пјеснички гениј има то бажаствено, да своју ништожност обесмрти, другим, неизмјерналим дим-мировима. Ако су доље тегови баналног, то је само једно привиђење. Права слика јесте у наднебесном:

„ум је само уједан без границе

Сви су други кратковидни уми.

Сновиђење једно плачно и лажљиво.“

А какво је то било сиротињско сновиђење, у камену, из камена што да никне до мучења и до смрти бар људске, да се замијениш прије него те нема. У писму руском конзулу Јеремији Гагићу владика Раде вели отрешњујуће, својски: „ми немамо што никоме дат до камена студенотога.“ А шта је друго могао, како да буде друго, да махнито утекне у ноћ, коју то свеноћ скупљу вијека, када није ни једна од лијека. Зато ће завапити из крви што је бацала прољећа, као у писму Осман-паши Скопљаку: „ја сам инокосан, ја сам сирак.“ Та супротстављеност пратила га је као зла коб:

„јербо мени сопуствује противни вјетар, и прибјежиште за мене по прилици не има до у гробу.“

(из писма Јеремији Гагићу)

Јер куд год да се одаљи бар малчице у „Српском огледалу“ је исти, призив суров, нимало романтичарски: “о судбино, судбино рашта си мени тако строга, ја сам твој великомученик“ (исто писмо). Јер шта је тијело, само испразна љуштурса, заробљавање, терет гадни, или како Његош

потврђује: „тијело је само глибина ништавно, наше тијело без душе, ни за шта не служи.“ (у писму П. Маринковићу). Његош је остао раскућен, сувише велики за глиб земнога а опет незвани гост, испрепадани, свих мирова, Богом творитељних. Богомказаних. И ту је само остала двострука трагедија, генија и човјека, тек атома у свевеликом космосу. И ту нерјешиву драму је пренио у небеско, неугошћен а жудан, најжуднији кристал у српској књижевности пред најнегостољубивијом трpezом. Само огањ чисте мисли гријао му је крста у ладним цетињским зимама, тек нејачак пламичак у бесконачној буктињи, треперава воштаница пред сунцима свих сунаца, свемогућег, свемјерног. Тај унутрашњи расцјеп Његош је подигао на скалу универзалног, у арену Творца етичких закона које су битности и смисао живота уколико су у мјери са природним законима, у хармонији, (а било је и сувише мрзовоље неприличне владици). У суровој главосјечини, ти осунчанији простори били су противтежа да се одмори то препаћено тијело, а није било лијека, јер на земљи није никад било равнотеже, нити ће бити. Ту пуноћу није достигао Његош пред језивом ареном из које је бјежао а да не побјегне, пред лукавим играма великих, када мркне и стисне ноћ свијет и гдје стално ужасава свобода.

Његош осмотритељ звјездојавља. Његош загледи-тељ суначне мисли. Његош објавитељ божијег књижевног слова. Његош земни стијешњеник и видитељ свеужаса. Његош мучитељ и свједочник најјеванђељскијег етоса. Његош пропатник дивоте и запутилац најљепших очију гледања мирова. Његош најједнији кристал хоро-

ангелског. Његош залудни бјежаник од грудоломног и стеге земног. Његош већ два вијека сеобник из смрти у новосмрти, из вјековитости у земне стрмине обурдавања. Његош несмирен сан луче коју разагони из мрклина. Његош најдаље одмицање и најчемерније узношење Крста. Његош несмир владике и владара Његош трагичник, изгореник величајног умља. Његош загрцнута студ и самштине паметник. Његош ватреник светлојавља. Његош удисање из пласе крви васионских мећава. Његош разочареник, дозваник вила посестрима, туђиница. Његош у ноћи стиднијој вијека Његош у ноћи грђој вијека. Његош у ноћи црњој вијека...

Његош...

Разумјети Његоша значи творити и над безданима промисли дворити, ослушкивати владичине науке и истинојавља, у беспошtedној арени, тој вјечитој српској драми, гдје се увијек сукобљава и рати мисао и срце. И гдје ничег и ништа нема до уклетог постојања. До страшне смртне уре гдје се не зна ни трептај који је у свемиру и шта ли је иза посљедње мисли а утека само да је, као и брата у свијету.

Још трагамо за Његошем, нагнути над тим пулсирајућим језгром светићних и бесмртних метафора, отворених ради нашег ока. Сталним његошевским агоним и одметањем. Његош се нама самима јавља и дојављује вазда рашити грки вијенац. Са Ловћенског боготражја и човјекоотражја. Само мисао је вјечноносна, све је остало нигдина, ништина и незнавина. Његош наш.

Но јесмо ли ми Његошеви?

У спомен на Милоша Црњанског

Милош Црњански је рођен 26. октобра 1893. године у Чонграду, а умро 30. новембра 1977. у Београду.

ЦРЊАНСКИ О КЊИЖЕВНИМ ТЕМАМА¹

Ви знате да постоји теорија књижевна да дела говоре сама за себе, да песник никада не би требао да тумачи себе, и да књижевник не би требао да говори о себи него да дела говоре. Ја се не слажем са тим. Ја мислим да је прошлост једна тамна провалија и да књижевна дела на могу да говоре сама за себе. По мом мишљењу, о прошлости, о делима која су штампана нема одговора, боље рећи нема сто и има сто и хиљаду одговора. Једно су одговори савременика, а други одговори дају истим тим делима, песмама, књигама садашњост, и данашњи читалац који их чита, нажалост, сваком песнику, сваком театру, сваком роману, има увек два одговора – одговор прошлости и одговор садашњости. Онај који чита стихове Сафе или Пиндана, а не зна ништа о Грчкој, даће сасвим други одговор него онај који, нпр. зна сав грчки свет. Исто тако, ако чита Таса, ако чита Бодлера, ако чита Лорку, имамо одговор дела написаног, штампаног, које говори за себе, само по себи, али сасвим друге одговоре даће него што,

¹ Извор: <https://youtu.be/9FuqohHYdm0>

рецимо, познаници и њихови савременици дају. И као човек и као писац ја мислим тражећи то од савремености који су одговори тачнији, дубљи, истинитији. Верујте, то је тајна. Хоћу да кажем да цела историја, чак и време Цезара или Наполеона, је илузорна. Да је, нпр. поезија Дучића и Ракића без њиховог времена сасвим нешто друго него што је била. Нажалост, нема изласка из свог столећа. Видите, Дучић и Ракић, они су сасвим нешто друго данас, а нешто друго су били онда. Богдан Поповић је од њих направио представнике *једног Београда*, једне литературе српске која је била, да не кажем, империјална, али која је била под утицајем Париза, а дошли смо ми из ратова, из туђине, скупили смо се ту. Где? У кафани *Москва*. Ујевић, Тоша Манојловић, Сибе Миличић, ја, Растко Петровић, и то није исти свет. Знате, ми смо били сасвим други људи него Дучић и Ракић у дипломатији, у рату. Они су говорили о једној Србији која је била завршила рат, а ми смо били *Београд* који је отпочињао после рата. Зато ја зovem ту моју књижевност увек послератном. Нас је нарочито увредило од Богдана Поповића што је, и Скерлић је тако, говорио са презиром о Дису. Међутим, за нас су Дис, Пандуровић, Ускоковић били прави писци који су били прави *Београђани* онога доба. Дису се чак одбијала и љубав према својој земљи. Међутим, и поред свих лепих и великих песама Дучићевих, ја памтим Дису! Један стих којим почиње једна његова лепа родољубива песма у којој каже: *Израсли гробови сад се лепо виде / к'о далека брда кроз поднебља плава*. То је прави песник. То је прави песник, то је прави родољуб, а што он

није имао леп капут и што је био офуцан и што се удавио у оној несрећи, то је сасвим нешто друго. Како су се понашали према Дису, према Пандуровићу – то је било врло ружно.

Ми нисмо имали сукоб са Скерлићем, јер Скерлић је био умро, као што знате пре рата (*Првог светског рата; примедба Суштина поетике*). Богдан Поповић, то је био један врло љубазан стари господин, професор, али, видите, те његове теорије од реда до реда, то није једна велика теорија књижевна, то је било пресађивање из Париза, из иностранства. Он нема ни дела, он има свега једну једину књигу која вреди, коју сви памтимо и коју сви волимо – то је његова врло успела *Антологија*. А осим тога има само једну којештарију, једну књижицу *Шта можемо да научимо од Енглеза*. То је била једна висококултурна жељна средина која је емитовала кога је желела. Ми смо били људи који смо се стекли са свих страна и почели смо, разуме се, са нападом, са нападом на то, али нису били нежни ни према нама, нимало, тако да о томе не бих хтео, јер оно што сам ја о томе имао да кажем, то сам написао, то је штампано, имате и у мојим сабраним делима, онај део *Наша књижевност*. А успомене кад човек говори, оне немају за данашњег читаоца ону вредност, јер не видите човека. Рецимо, нико не зна шта је био Тоша Манојловић. Тоша Манојловић је био душа тога *стола*, а Ујевић је био велики песник при том *столу*. А немојте мислити да је хотимично то што не спомињем Крлежу. Крлежа није дошао из политичких разлога тада са нама, али његова дела су била ту, и он је чак и наставио највише у *Београду*. Андрић исто тако док се нисмо разишли. Тако да су то за мене успомене.

Видите, ја сам проучавао Шекспирове сонете у Лондону. Знате ли да сам био уображен и да сам мислио да знам добро све? Е, па, није! Свака реч у Шекспировим сонетима има сасвим друго значење у његовом времену него што је за нас значила, тако да сам се ја запрепастио кад је професор са мном радио и кад ми је скретао пажњу. Нисам знао, ни рецимо, да ће Шекспирова драма да се у позоришту прекине кад уђе краљица Јелисавета и да се онда они поклоне и узвикну *gloriana*. То су ствари које су прошлост. Нема контакта између прошлости и садашњости. То је архива.

Има у *Дневнику*, има у *Сеобама*, да остало и не спомињем, и натурализма и реализма, ако хоћете и суве прозе. Оно што ви називате интимни лирски тон ја бих волео да признате као оригиналност. То је тај лирски фактор. Тај лирски фактор имате у највећим, најопширнијим романима Крлеже, имате га и у Андрићу. Критичари тај лирски фактор приписују мени нарочито зато што је необичан, а осим тога, то је и највише што се једном писцу може признати. Критика не воли да признаје. Мој сиромах Сибе Миличић имао је обичај да каже у оно време како ја имам велики темперамент, а он, он има интелект. Ја сам се смешкао. А кад је наша садашња критика Николе Милошевића, Џаџића и других почела да износи интелектуалну страну, да не кажем филозофску страну о мојим делима, ја сам се опет смешкао. Критика нас ретко помаже иако жели, али боље икад него никад. Прочитајте шта је Петров открио у *Стражилову*, на пример. Ја, међутим, нисам никад патио од жеље за славом. Слажем се сасвим са оним

што је Андрић једном рекао да се *реп у вука мери тек мртвом*.

Сеобе су, као што сам већ више пута рекао, нажалост, једна руина. Те две књиге су остатак шест књига које сам хтео, а које да напишем нисам могао. Мислим да је код нас једино Крлежа остварио свој велики опус онако како је замислио. Уосталом, нико, ни највећи писац, ни највећи уметник, као ни обичан човек, у животу не остварује оно што је желео. Да, каже се да су *Сеобе* историјски роман. Разуме се, садржај њихов је прошлост, па кад је прошлост мора бити историја, у том смислу. Обухватају, и овакве какве су, једно прошло време српског народа. Кад се говори

о једном човеку или жени у XVIII веку, писац мора да буде историјски, мора знати какву дугмад имају на капуту и какву свећу или лампу уносе у сутон у кућу, па чак и како се изражавају. Само, све то ипак не значи да је то историја, да

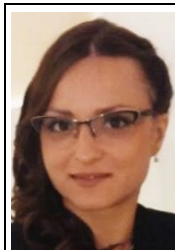
је то историјски роман. *Сеобе* су у првој књизи трокут два брата и једне жене у једном рату у ком је један део српског као и хрватског народа учествовао као пандур по туђој вољи и за туђ рачун. Уствари, то је роман мужа, сваког мужа који у рату мора да остави код куће своју жену, и роман

жене коју је муж оставио. У ширем смислу, разуме се, то је роман целог једног национа, једног дела народа нашег и оног што се звало позадина у рату. Међутим, то је у ствари роман човека који стари и коме је жена досадила и који је жељан да читавом једном крају нашем, стотинама људи, хиљадама, нађе једну лепшу будућност. У другој књизи *Сеоба* централни роман је та љубав према умрлој жени, велика љубав према умрлој младој жени, и тражење једне Русије која је Исаковичу значила један лепши свет и утеху. То није историјски роман.

Ја сматрам нашу романтичну књижевност као велику књижевност. Ако је упоредите са романтизмом у другим западним земљама, она ипак остаје велика књижевност. То што меланхолично расположење преовлађује у мојим песмама у прози – то је приватна ствар, то не бих хтео да тумачим, али није у вези толико колико се мисли са Бранком Радичевићем. А што се Радичевића тиче, и често сам га спомињао, то је зато што је он у мом детињству и мојој младости пун успомена, што је везан за мене, за мој живот, за темишварско гробље где имам сестре и малог брата поред гроба млађег Радичевића. То се не заборавља у детињству. А за време студија на Универзитету у Бечу ја сам становао врло близу болнице где је Радичевић лежао и умро. На крају крајева, Фрушка гора је и сад за мене најмилија земља у коју сам одлазио и зато је у мом сећању, отуда сам се изгледа толико везао за Бранка. Разуме се што сам ту омладину романтизма и волео и дивио се и њеном политичком раду који је много дубљи него што се мисли. Не заборавите да је Лаза Костић држао код своје куће печат

њиховог удружења, а да би зато сасвим сигурно висио на вешалима да су случајно открили, да је један издао. Одрастао сам са том романтичном литературом Радичевића кога је полицијски писар протерао из Београда. Узгред буди, ја нисам протеран из Београда, али сам отишао. (О томе боље да не говорим, не спада овамо.) Остаје фах да је романтизам у нашој литератури велика епоха, и биће све већа што више будемо проучавали. Велика и по такозваном европском мерилу. Ја понављам стално да је да су песме Лазе Костића о Руварцу (*Спомен на Руварца, Над Костом Руварцем; примедба Суштина поетике*) ванредне у свом добу, а слажем се да је таква и Бранкова поема *Туга и опомена*. Неки од тих људи су умирали млади, а остали су живели за ту борбу нашега народа и за те идеје његовог романтизма. Свакоме је, сматрам, дозвољено, критичарима исто тако, да о мени пишу шта год хоће. То не значи, међутим, да сам се за Бранка везао, значи само да поезију уопште сматрам као нешто што се не може писати без тога што је наш романтизам био, то одушевљење, та веза са читавим једним народом, са читавим једним крајем, то је била Војводина, али и Србија у исто време. Моја поезија је оно што би се могло означити као послератна, једна вечна меланхолија која се јавља у сваком човеку, у свакој земљи после рата. *Стражилово, Србија, Ламент над Београдом* – то су поеме које говоре својим датумима постанка саме за себе: 1921, 1925, 1956. године.

Ликови жена у Андрићевим приповеткама

Од шездесетог броја *Суштина поетике* се бави женским ликовима у приповеткама Ива Андрића из личног и стручног угла **Ане Митић Стошић**, професорке српског језика и књижевности.

ЈЕЛЕНА, ЖЕНА КОЈЕ НЕМА

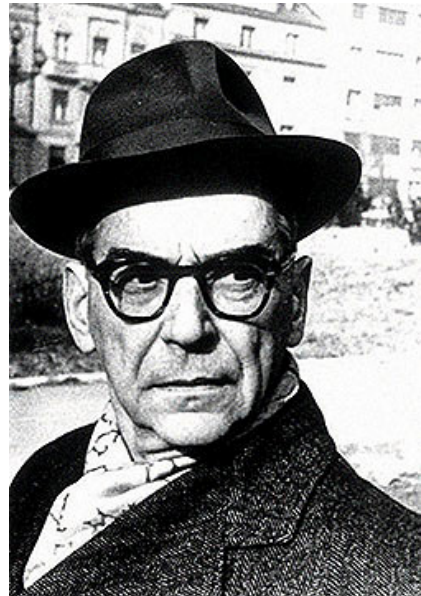
Док у приповеци *Аникина времена* лик стварне жене толико опседа свест одређеног јунака да постаје халуцинација, нешто готово нестварно а ипак упечатљивије од стварности, у *Јелени, жени које нема*, поступак је обратан: замишљени лик жене која не постоји толико походи свест приповедача да постаје за њега нешто истинскије од обичне стварности, мерило снаге и смисла унутрашњег живота – халуцинација која својом логиком одређује природу стварности. Аутор се зауставио на својој тежњи да приповедачки, каткад само реторичко-есејистички, сугерише и објасни извесну напетост у човеку коме се, с времена на време, дешава слична појава: да поред њега мине чудан и леп лик жене, лик који се више слути него види, лик једне химере. Због тога, нити је визија Јелене главна у приповеци; нити је то сукоб између разума и подсвести, између јаве и снова.

У приповеци *Јелена, жена које нема* најважније је приповедачево стишано, али и сугестивно дискретно напето приказивање ишчекивања и примицања Јелене, као неке духовне потребе за правом љубављу у којој ће се сажети свеопшти смисао битисања. То је онај моменат кад су ствари, природа и човек обједињени у еротској напетости. Писац то не објашњава, него лапидарно осветљава тајанство еротских стварних веза.

Теоријски се *Јелена, жена које нема* сврстава у психолошке приче о духовима, али нам се представља као прозно ткиво претежно сачињено од архетипских, древних симбола, који нам се ненаметљиво нуде у једном готово класичном поступку психолошког реализма. Ти архетипски, универзални симболи као што су годишња доба, сунце и вода, са својим древним асоцијацијама процвата или усахнућа живота – појављују се и варирају као лајт-мотиви, окупљају се у гроздове у којима снажно дејствују један на другог, и то је заправо основна стилска тајна уметничког простора ове приче. То понављање исконских слика полета и пада, виталности и клонућа, стилски оваплоћује природу оних еротских збивања о којима прича говори. У оквиру такве архетипске симболике Андрић већ од почетка успоставља лик Јелене, жене које нема: пре свега, привиђење је у вези са сунцем.

Није реч код Андрића само о рађању, процвату и умирању у природи, него и о просторима душе: замишљени лик жене израз је толико исконског немира и смираја да је пред његовим дејством човек исто толико немоћан колико

и пред Сунчевом путањом, дужином дана и ноћи, смењивањем годишњих доба. Али, већ и овде су у основни простор симболике годишњих доба унесени и допунски симболи сунца и светлости, авети и присени – и сви ће се они, у разним варијацијама, јављати као лајтмотиви у току приче. Децембар ће, као варијација симбола зиме, донети „сиве дане“, а кад зима почне да се одмиче, Јелена ће се опет указати, али не у свом пуном сјају и лепоти, него као „нејасна сенка дуж целог огледала“. И требаће сачекати време „летње јаре“ да се она прикаже у пуној раскоши своје појаве – на путовању, у планини, на висинама, дакле, опет у оквиру древних архетипских симбола пустоловља и узлета духа. Она неће бити тада тек сенка у огледалу, него неодољива присутност према којој свака стварност постаје фикција. А приповедач ће у том тренутку осетити колико је „неизмерно срећнији од свих људи на земљи, који свој дан и своју ноћ, свој хлеб и свој лог деле са аветима, а не као ја, са истинском женом савршеног бића и лика“. Али управо таква пуноћа носи коб пролазности у себи: „То је било довољно да жена, која је за мене оличавала у себи лепоту света, нестане као привиђење.“

Међу другим архетипским симболима најзначајнији

су они који се јављају у супротстављеним паровима и на тај начин оваплоћују занос и пад, усхит и бол љубавне чежње и маштања. То су светлост и мрак, вода и пустиња, небо и земља, сан и несаница. Светлост је не само повезана са сунцем и годишњим добима, него у једном тренутку „танак рефлекс светлости“ на коферској брави „личи на влас плаве косе“ и ствара опсену Јелениног физичког присуства. Затим у таласању живота – а талас је такође један од архетипских симбола ове приповетке – Јеленин лик ће се неочекивано указати у једној трговини крзном, опет у неком имагинарном светлом крајолику: „преда мном се просу девичански, обасјан предео и у њему велик и издужен, Јеленин лик у ходу.“ У том тренутку Јелена је одевена у чудесно рухо у коме се стиче неколико основних симбола ове приповетке. Као да је та одећа исткана од „таласа, од трептаве светлости сунца и воде, од младог лишћа“.

У овој причи постоји и вештачка светлост „лампа“, „електрика“, у којој све гасне. Када се, рецимо, лампа која је на столу, „са хартијама“, упали, ниша – у којој се малочас указала Јелена – остаје „у полумраку“ А када се опет „упали електрика“, открива се „како је мален и збркан свет опипљивих ствари према врелим, недогледним регионима несанице“, „како је мутно и ружно оно што отворене очи могу да виде“, каква је заправо „та стварност нижег реда“, та стварност у којој нестаје илузије Јеленине плаве власи, када се „у дну собе запали још једна, зидна лампа“.

Поред светлости, „лампе“ и „електрике“ ту је и цео један свет таме, сенки, мрака и полумрака. Понекад приповедач слути да Јелена стоји тамо где не може да је види,

„негде иза његове сенке“, да се „уткива у његову сенку“, или, пак, да „спава у његовој сенци“. Штавише, он у једном тренутку помишља да ће тек у часу његове смрти, кад „он и његова сенка постану занавек једно“, Јелена „излетети као лептир из чахуре, и отићи светом да обилази прозоре живих“. Управо ова приповетка је тај лептир који је полетео из чахуре живота и стварности. И то упркос томе што на крају „Путовања“ приповедач осећа да пролази кроз „таму и пуст, неосветљен предео“, кроз „недогледну, јаросну, убилачку пустињу“ која није Јеленин „елемент“ и где се она „неће више јавити“.

У том симболичном исконском таласању годишњих доба, светлости и мрака, раскошно се простире и древна симболика воде као живота и плодности, уз назначене пустиње као предела где живот сахне. Вода се увек враћа ономе што је одувек била, и на крају приче Јеленин „жив и врео шапат“ почиње да пада као вода, „да пада и разбија се као танак млаз воде на камену, нечујно и без смисла“. И на крају он ипак зна да „у свету“ има много места на којима се огледају „сунчеви одблесци... у води“ и да се у том огледању могу да наслуте „хиљаде других непознатих могућности и прилика“, у којима се може јавити

„Јелена, жена које нема“. Цео тај грозд слика у којима доминира вода – „плима“, „поплава“, „брзаци“, „слапови“, „океани“ – на крају изгледа као некакав скуп „небеских мена“ и постаје изазов новом сликовном свету у којем се сад тражи хармонија између супротности неба и земље, склад света и душе: само ретко у животу, пред највећим и изузетним призорима...“

Тај иреални простор у коме је све могуће огледа се исто тако и у симболима сна и несанице, као древним стањима људског бића, у којима нестаје стварности, иако су за човека појединца у одређеним тренуцима та стања једина стварност.

Јелена је за приповедача и јава и сан и несаница.

Поред ових и других архетипских симбола – сенки, привиђења, авети, страшне шуме, присени, дана и ноћи, гроба, даљина, музике, мириса, пламена, магле, празника – основни симболични простор Јелениног лика као сновиђења ствара се на основи неких симбола који су често коришћени у књижевности, али се не би морали сматрати древним и архетипским. То су симболи прозора, љуљашке и писма.

Прозор као симбол женскости постаје и стварност и симбол тајанствених видика и могућности који се отварају при појави Јелениног лика. А љуљашка је симбол тренутног заноса пред тим видицима и њиховим просторима. Тако, суочен с Јелениним ликом, приповедач осећа да га „у замасима који обезнајују носи та васионска љуљашка од једне савршене среће до друге, од Јелениног и његовог присуства до нестанка и нас и свега са нама у срећи општег постојања“.

У ритму те симболике светлуцања и згаснућа наде, треперења једног неухватљивог лика који остаје несигурна звезда водиља људског живота, на крају се чека и писмо које не долази од Јелене, жене које нема. Јер кад све друго омане, долази „време“ да се „очекује писмо“ – и то чекање је „невероватно и бесмислено“, а ипак стварно: „Као у сну“.

Тако, у овом свету, писмо, љуљашка и прозор израстају у исто тако крупна назначења као и архетипски симболи светлости, лета, таласа, воде, дана и ноћи, мешајући се са њима у непрекидном понављању, варирању и преплитању. На тај начин ствара се, заправо, онај уметнички простор у коме све реалније обичне стварности почињу да лебде. А у њему су простори крајње човекове интимае, с неухватљивим ликом неке вечне жене, која је заправо свеопшта халуцинација; они добијају природност и неумитност светлости и мрака, воде и пустиње, сунца и ноћи, неба и земље, постану стварни и обични као прозор, љуљашка или писмо.

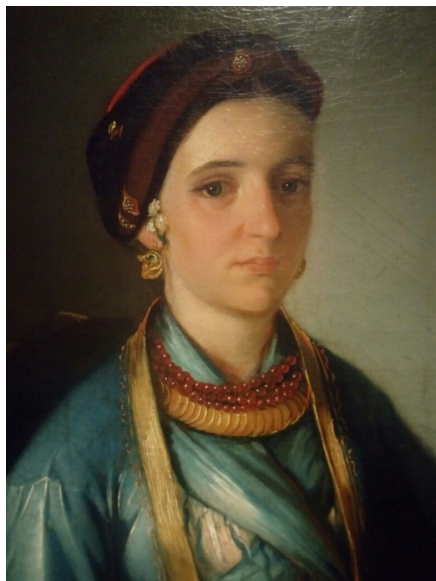
На крају приповедач сазнаје да му се Јелена неће никад више јавити, да је пред њим „ноћ без сна, недогледна, јаросна, убилачка пустиња“, да такву ноћ „живо биће неће преживети и видети јој краја“, а у исти мах он добро зна да му „ваља живети и чекати“, „живети са надом, у чекању. Па и без наде“.

Кроз све симболе пробија се зрак светлости „да се хиљаде других непознатих могућности и прилика“ крију иза њих, „да се свуда и свагде може јавити Јелена, жена које нема“. А последња реченица и назначује да смисао и није заправо у Јелени, него у чекању Јелене: „Само да не престанем да је ишчекујем!“ Дакле, на крају пута кроз симболе који су лица једне исте жене, могло би се рећи да је она у ствари приповедачев смисао у животу који он проналази у свим тим облицима који се стварају у животном кретању сваког човека, па и њега. Она је метафоричка материјали-

зација приповедачеве маште, пројекција потпуне, а недосегнуте испуњености субјекта који мисли, дише и осећа.

Али није само чиста машта, него и чиста потреба, у шта нас уверава последња реченица: престанак мисли на њу значи престанак живота.

У овој приповеци нас је Андрић већ увео у своје схватање лепоте и љубави, тачније, у своје схватање женске лепоте и љубави. Пронашао је жену и извезао је симболима у различитим комбинацијама боја, звукова и мириса. А свака контрадикција у њој делује складно и хармонично, савршено у свој својој несавршености. У ствари, Јелена, жена које нема, идеал је који не постоји, а за којим сваки човек на свој начин трага.

Ђура Јакшић – Милева Протић Коцић из Пожаревца

Иво Андрић о књижевности и књигама

Иво Андрић је рођен 9. октобра 1892. Године, а Нобелову награду за књижевност добио је 26. октобра 1961.

КАКО САМ УЛАЗИО У СВЕТ КЊИГЕ И КЊИЖЕВНОСТИ

Не сећам се и не бих могао поуздано одредити кад сам почео да пишем, јер се у мени моја прва жеља за писањем и потреба за изразом у току времена помешала са стварним почецима мога писања. Чини ми се да је уз прве књиге које сам читао, или само гледао, везана и прва помисао да нешто и сам напишем или бар у машти уобличим. А књига, то је била велика страст и велика мука наших младих година. Она је била и остала жеља мога детињства. Дечак у трећем разреду гимназије, ја сам патио од праве жеђи за књигом. Та жеђ је била утолико већа што се до књига теже долазило. А књига у нашем тадашњем животу била је ретка и скупа, готово недостижна ствар.

У нашим сиротињским становима није било књига, осим уџбеника или неког убогог календара. Школа је пружила мало или ништа, а о куповини није могло бити говора. У тадашњем Сарајеву постојале су три или четири књижаре, наравно, и канцеларијски и школски материјал. У ствари, боље би било то казати обрнутим редом, јер су

књиге биле споредан, а канцеларијски материјал главни артикал. Највећа и најбоља таква "књижара и папирница", својина неког досељеника, била је једина која је, поред нешто наших, имала и доста страних књига, на немачком језику, у једном, на савремен начин аранжираном, добро осветљеном излогу. Књиге су биле понајвише бечка или минхенска издања, углавном лакша, забавна књижевност, намењена за лектуру аустријским чиновницима и официрима, а уз то и понешто немачких превода са руског или из скандинавских књижевности, које су тада биле у великој моди. Уосталом, за мене су биле све једнаке, јер ни о једној нисам ништа знао. Знао сам само да су књиге, да ме својом сјајном опремом, тајанственим насловима и непознатом садржином неодољиво привлаче, и да их страсно желим.

Пред тим излогом провео сам, у раним ђачким годинама, многе часове.

То је био мој први и за дуго једини "прозор у свет", моја "веза" са великом светском књижевношћу (тако сам мислио!) о којој ја ништа нисам знао осим то да мора негде да постоји, а о којој ми нико, па ни наш наставник књижевности, који нит је био прави наставник нит је имао много везе са књижевношћу, није ни тада ни доцније могао ништа да каже.

У кишним поподневима, кад дечаци мојих година чезну за нечим новим, лепим и узбудљивим, траже храну духу и машти, храну која им је потребна исто као хлеб и вода, а коју им у нашим тадашњим приликама ни кућа ни школа ни друштво нису могли да пруже, ја сам често напуштао нашу невеселу собу и стрмим сокацима, по

излоканој крупној калдрми, слазио доле у равни и лепши део града. Ишао сам право до књижаре и стајао дуго пред њеним излогом, који сам тако добро познавао да сам примећивао сваку и најмању промену и радовао јој се као личном доживљају. По неколико пута сам одлазио од тог излога па се опет враћао, све тако док не стане да се спушта јесење вече и док у излогу не плане светлост, и њен одсјај не падне по мокрој асфалту. Тада је ваљало напустити све то и вратити се горе у махалу свом стварном животу. Али осветљени излог није било лако заборавити. У ноћним дечачким сновима и полусновима он је блештао и кружио у фантастичним преображајима; то и није био више обичан градски излог са књигама, него васионска светлост, део неког сазвезђа коме сам тежио са силном жељом, али са болним сазнањем да ми је недостижно.

И сваког дана тако. По стотину пута сам читао мени непозната имена писаца и наслове тих књига. Не имајући никог да ме обавести и упуту, ја сам тим насловима сам давао неки смисао и значење, налазио међу њима своје симпатије и антипатије. Сваки од тих наслова изазивао је на свој начин моју машту да ради и да нагађа шта би могло иза њега да се крије и да, последице узалудног нагађања, сама измишља садржину тих непријатних књига. – Ту су негде ницале и ту одмах и пропадале моје прве замисли приповедака и романа.

Ту су стала да свићу у мени и друга сазнања. Као толики други дечасти, моји другови, врло рано сам по много којечем осетио и научио шта је то сиротиња, шта значи: имати и немати, и какав је онај непрелазни зид који дели

многе људе од оног што воле и желе, али ни по чем тако јасно и оштро као по овим књигама у излогу и мојој прекој потреби и неостварљивој жељи да их имам, листам, и читам.

Много је година прошло од тада. Много сам књига видео у свом веку, доста прочитао, неколико и написао, али књиге из скромног излога провинцијске књижаре у Сарајеву – нисам никад потпуно заборавио. Сећање на њих задржало се у оним скривитим пределима моћних а неиспуњених детињских жеља које, и кад човек прегори и привидно заборави, остају и живе целог века, притајене негде дубоко у нама, и јављају се чудно и неочекивано у ноћним сновима или у несвесним поступцима дневног живота.

Милић од Мачве – *Тајанствена магаза из Трбушца*

Приказ – Невена Милосављевић

(Милица Момчиловић – *Нека ти на мој бол кожа мирише*, Уметнички хоризонт, Крагујевац, 2019)

Ко је песник? Несрећан човек који крије тешку мучнину у свом срцу, али чије су усне тако формиране да онда када уздах или плач прођу кроз њих, то звучи као музика. А људи се окупљају око њега и говоре: “Певај нам поново“, што значи: “Неке нове патње поново муче твоју душу, али нека твоје усне буду у истом положају као раније, јер плач би нас само преплашио, али музика, она је благословена.“

Серен Кјеркегор

У савременој поезији мноштво је стилских превирања, многе песничке струје теку упоредо, иако су у бити друкчије мотивске подлоге, неке су посве нове, са новим идејама; на другој страни стоје оне калемљене на темељима традиције XVIII, XIX и XX века, које су савременим изразом добиле нови облик, форму, па тако и сам стилски израз. Поезија песникиње Милице Момчиловић припада једној од тих струја, које су своје надахнуће пронашле у већ постојећим исходиштима, али су јој дале субјективним приступом умногоне друкчији тон и значај. Њена поезија је бунт, противречност и деградација лажне слике света, коју сладокусци боје у светле боје. Настала на крхотинама симболизма, а као последица неког животног пута, снажно

продире у бит људске душе, откривајући њене најмрачније делове, оживљава симболистички поступак и манир, облачећи му ново рухо, које је пријемчивије чулима савременог читаоца. Сам наслов збирке песама *Нека ти на мој бол кожа мирише*, упозорава нас на клетву, на бол и неки други свет, који нас чека ако завиримо међу корице. Пролошка песма *Веруј ми* уводи нас у Миличин свет, нискомиметичку слику света, у једну гротескну симбиозу, која као да је паралелни универзум. Ауторка говори о својим лицима и наличјима, огољује своју личност до нагости, не бринући хоће ли саблазнити читаоца, признајући му своје каткад фари-сејство, не марећи, хоће ли уплашити читаоца, већ као да га намерно изазива речима:

Веруј ми, боља сам од Бога

Док не начнеш ми душу

Тада од ђавола бићу гора

И за кости твоје страх ћу ноктима да вежем.

Тешкоћа бивствовања, која се наслања на Кафкину Метаморфозу, где су отуђеност човека и трагање за сопственим смислом на граници апсурдности, приказани су у песми *Лакримација* симболичног наслова (*мед. речник, лакримација: плакање, сузење очију*), која нам отапа све унутрашње борбе, које песникиња у себи води. И жели да побегне из сопствене коже, да се претвори у Грегора Самсу, који је за разлику од ње имао могућност да побегне из туробног света и претвори се у бубашвабу:

Да ми је да се претворим у Грегора Самсу

Па да за чамотињу нађем оправдање!

Песникиња критикује своје унутрашње стање, тај несклад у себи преноси на универзални план, устајући тако и против несклада у сваком човеку. Смисаоно-симболички простор из спољњег света сели у свој унутрашњи свет, водећи титанске борбе са собом и својим демонима из прошлости. Они су извор свих ужаса, који је кошмарно прогоне, бране јој мир и јединство с Богом. Изокрећу јој слику и чак је окрећу против Бога. У моментима љутње, незадовољства животом, који се одмиља назива судбином, а која оправдава губитак и свесно тргање деце из утробе. Са тим се песникиња не мири, као што се не мири ни са сопственом прошлошћу, а ни садашњошћу. И тескобу назива демоном, јер она то, уистину и јесте. У Миличиној поезији интенција је симболистичке и декадентне поетике Рембоа, Малармеа, Едгара Алана Поа, Верлена, Бодлера, а и у нас: Диса, Пандуровића, Дучића и Ракића; интенције да пространство кошмарних снова постави на позорницу живота, да призиве ноћи обелодани и да јој они постану подлога и оквир за структурисани поетски свет. У честим тренуцима црних мисли, песникиња се пита:

*Живећи овај живот на маргини
Питах се јесу ли смрт и снови исто,
Зашто срцу дешава се често
Да још пумпа када умрло је?
(Црна мисао)*

Њено срце је попрिशте, у њему она позива на двобој шаптата Богу, а онда позива и самог Бога, прозива га, упирући прст у Њега и оптужујући га да не чини увек добра дела. Песнички поступак се креће од солилоквија до разго-

вора са Богом, који постаје вербална грађа и смисаона конкретизација, налик на прустовско трагање за изгубљеним временом. Посебна занимљивост су и неколико сонета на тачно изабраним местима у књизи, које је песникиња обликовала на несвакидашњи начин, умећући терцине између катрена, па су катрени први и четврти, а затим други сонет обликује у форми такозваног обрнутог сонета, где су терцине прве две строфе, а катрени последње две. И риму образује на необичан начин, показујући нам сву своју умешност, а онда на крају књиге формира песму од три катрена, где разлучујући у потпуности форму сонета одбацује све постојеће поетске окове и обрасце, говорећи нам у преносном значењу да се одриче свих конвенционалних правила како у животу, тако и у поезији. На овај начин песникиња Милица Момчиловић постиже ефекат онеобичавања и сам живот своди на декадентност, који постаје начин живљења и као да негде у подсвести чујемо Верленов узвик: *Ја сам царство на крају декаденције!* Смисаоно конституишући свој поетски правац, песникиња Милица Момчиловић крчи свој пут својом јединственошћу, оживљавајући истинским осећањима симболистичку визију света. Двострана природа човекова у центру је њеног песничког говора, она у том контексту налази сву сврху и суштину бесмисла и њена поезија постаје ризница симбола и песничких слика. Милица гради своју аналогију живота и суштине на Бодлеровом парадоксу: *Ужас од живота – екстаза од живота*. И напослетку можемо закључити, да песникиња друкчије и не може сликати свет, до тамном бојом свог (не)постојања.

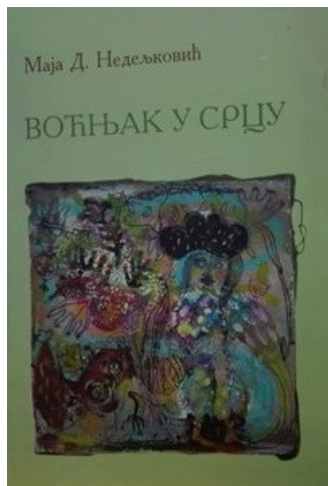
Осврт – Тања Прокопљевић

У ОКРИЉУ ЗБИРКЕ ПЕСАМА

„Воћњак у срцу“, Маја Д. Недељковић, Five&Co (2011)

Маја Д. Недељковић, по школству мр. филозофије, али вечни трагалац за лепом уметношћу, посебно оном песничком, даровала је читалачкој публици, поред студије о Јелени Балшић и неколико ауторских збирки песама за одрасле: „Љубав“, „Море пустиње“, „Наранџаста ноћ“, „Сјај и сенке ветра“, „Сјајне малине“, као и књиге за децу: „Веверуца Мица и остали песмуљци патуљци“, „Сунчеве пегице“ „Ствари су чудеса земље и небеса“ и „Детелина са четири детлића“. Стога не би било на одмет прозборити о било којих од Мајиних збирки песама, јер она лепо зна песнички да се изражава. Она је присталица лепоте у поезији, чак и када се ради о мисаоним песама, она их воли складно извајане, сликовите, бистре попут сузе, дубоке. То је показала у неким записима или док је усмено судила о поезији коју је читала. У свом стваралаштву је углавном интересује библисјка конотација и вечно предање Господу.

Збирку песама „Воћњак у срцу“ Маја Д. Недељковић почиње циклусом „Зелена Лаута“ и то песмом „Оглас“ свакако не без разлога. У песми „Оглас“ нам пева: *Тражим песму/лековиту као биље/ и звезду/ што шапуће /ињу у свитање*. Овом песмом ауторка потражује снагу која ће јој

подарити силу да исклеше песме које славе „лепоту узвишену“. Тако, дакле, већ у првом циклусу ове збирке, *Зелена Лаута*, помислимо да песник увиђа музику и лепоту природе, те би се лаута у самом наслову овог циклуса могла тумачити као музика природе или са значењем да се уз тај тихи и најистанчанији инструмент могу најприближније исказивати песме које дочараравају мелодију при-

роде којој ниједна песма човекова добро искомпонована и аранжирана не може да парира јер је музика природе недодирива и узвишена. У том циклусу, Маја, у рецимо песни „Дуга“, пева: *Сунце лије/ над прахом лаванде/ затегнут смарагдни лук/ у свод зумбула...* Њу интересују осликавање природе коју понекада надорађује својом имагинацијом. Она пева када увиди „поља зелених траг“ или када чује како „шапуће јесење лишће“. Њена песма описује и склад природе у неком селу, где је живот са природом везан и живи у складу са њом, онда када је „село уснуло“ или када је „село уморно“ и када „пева јутро“ радујући се лепотама својим које се песмом приказују (песма „Над селом свила“).

Други циклус збирке песама „Воћњак у срцу“, Маја Недељковић назива „Гнезда за звезде над Београдом“. Као и у првом циклусу и у овом, њене песме описују природу, али се неке песме и дубље отварају и говоре о животу и неком догађају, некој изгубљеној и дубокој љубавној причи

коју песникиња носи са собом. То се јасно може видети у песми „Цртеж“, лепа прича испричану стиховима у којој песникиња и своја осећања метафорички пореди са узвишеним даровима природе: *Твоја соба/ Наранџа-Светионик и / Небо које милује кожу разапету/ по бисерној води/ дете сам! На вретшки дланова;/*

У истоименом циклусу песма „Кућа на погрешном месту“ казује нам о вечним изазовима живота, о заблудама које нас одвајају од природе. Баш као што се кућа, неки топли дом, може наћи на месту које није достојно њене лепоте и квалитета који из те куће исијавају и постоје. Али, исто тако, кућу би овде могли да тумачимо и као човека са душом који мери све вредности према Божјим и природним законима, али га у томе спутавају сви они који се окрећу погрешном путу живота и циљева и увлаче га у неправедну и тмурну силу, док он зна да то неводи никаквом крајњем циљу, већ само понору који руши свет: *тонем као камен у ваздуху/ прозукле стреле тмине/ узалуд Су/хитнуте на мене /већ мртву/ и сурвану у потиљак Граа где/камилице неће полетети.*

Са почетком циклуса „Љубав“, схватамо колико су прва два циклуса била само пут припреме како би песникиња лепотом природе стигла до самог Бога којег сада већ чује и осећа у њој. Можда је због тога и лаута у имену првог циклуса написана великим словом, што алудира на самог Творца, јер је песникиња знала да је природа Божја творба, а да су многи песници, попут Марине Цветајеве, изнели став да је сама природа Бог. Ипак, Маја се тек у циклусу „Љубав“ градирајући приближила сасвим Богу и то се јасно види

уколико се помно читају стихови једни за другим. Тек када се то деси, њено срце почиње да трепери тако снажно, а Бог јој за те отворене очи дарује срце раздрагано и пуно плодова природе и отуда највероватније иде наслов *Воћњак у срцу*. Колико је пута чула Бога у природи, толико је и плодова природе песникиња наша и у срцу које оживљава и греју је, а наша песникиња има читави воћњак у њему. Отварајући јој срце и дарујући је собом, Бог јој помаже да се радује свему. Тако она проживљава чак и обичне послове радосна због свега што је повезује са Богом. У песми „Слатка зимница“ осећамо ту радост које само духовно биће може да постигне: *кашика... по кашика,/ у свакој/ по мали воћњак и сунце Шећера,/ проврело од/ наших руку и топлот шпорета,/ сабраћемо сва срца Белих Трешања*. Уз Бога све је прелепо и све створено у друштву са њим је узвешено.

Није ни чудо онда да се последњи циклус књиге „Воћњак у срцу“ зове „Истина и пут“. Овај циклус припада светињама, ту је песма о манастиру, црквама, о традицији, о ратницима и молитвама, оним грешницима који нису сведоци искуства сједињења са Богом. Маја се за њих моли песмама последњег циклуса, моли се стиховима као неко ко је вечни сведок присуства Бога међу нама и радости које нам он доноси.

У збирци песама „Воћњак у срцу“, па и другим њеним књигама, Мајине песме су сликовите, кратких стихова, то су лирске песме које имају моћ да на својсвети начин употребе прелепу палету речи, речи украсних, валовитих, речи које може само поезија да препозна. Речи, које највише поезији и припадају. Такође она пише стихове скривених порука.

Тема ове књиге, “Воћњак у срцу”, је прелепи садржај који ће обрадовати вернике који се радују Богу, а и задовољити уживаоце у лепој песми и умилним речима.

О АТОРКИ ОСВРТА

Тања Прокопљевић рођена је 22. августа 1971. у Земуну. У родном граду стекла је основно и средње образовање, а у Новом Београду више, туристичко образовање. У Америци је студирала енглески језик.

По повратку из Америке (1995) успешно се бави новинарством. Љубав према поезији отиснула ју је у издавачке воде. Радила је као књижевни секретар, али и директор и уредник у Издавачком предузећу *Естарт*. Надасве даровита. Сада је у статусу слободног уметника.

Приредила је и уредила знатан број књига.

Своју прву ауторску књигу, збирку новинарских текстова под називом *Како упецати мужа*, објављује 2002. године. Аутор је седам збирки песама: *Живоцвет* (2003), *Смртник у покрету* (2004), *Славуј љубави* (2004), *Под кључем истине* (2006), *Стиховољени дневник* (2010), *Стихојављање* (2014), *Стиховање у болу и љубави* (2016).

Прозна дела: *Пулсивно као нови правац у уметности* (2009), есеј о кретањима у савременој уметности, *Исповест жртве*, документарна проза (2010), *Одушак* (2012) – роман, *Мучно доба и путеви среће* (2015) - роман.

Живи и ради у Земуну.

Нове књиге

МИРИСИ РАЈА – АНА МИТИЋ СТОШИЋ

(УКВ, Врање, 2019)

*Треба стићи до онога што прогласиш самом себи као
светињу или проклетство.*

УКРАДЕНИ НЕКТАР

Као што летње подне
Кад Сунце расипа незграпне зраке
По лицу и грудима
Просипа коловрт зноја
Тако и ти баци
На мене све речи
Да пече
Низ чело и врат да цури
Све ниже
Врелина
Да сија
Као у огледалу
Препознај себе
У обрисима мога тела
И све зрело воће такни
Тај нектар младости укради
Попиј свеже сокове мирисне
Ово тело неће заувек да бриди

А малине, малине зреле
Тако су црвене модре вреле
Тај невелики залогај прогутај
И сласт, сласт облизуј
Гладним уснама

ПРЕД СВЕТОМ

Уклопи се у калуп
Скрупчај се
Ноге и руке прекрсти
Поједи свој реп и уши
Зажмури

Одсањај сан о човеку
Без душе
С мачем за појасом
Ватром у устима
Језиком звери
Захучи

Загмижи
Подрумима храмова
Одиграј игру на срећу
Ко си не реци никоме
Остала је чаура од метка
Опасност
Да пукне(ш)

Не плачи пред светом
Утробу дај Богу
Светлост је далеко
А очи слепе
Не знаш које је време
Унутра си затворен

Изводи из рецензија

РАЈ И ПАКАО СТИХОВАЊА

Мотиви у песмама Ане Митић Стошић су разнородни, а најчешће је то обраћање Богу и љубави. Она нема сумње да ли постоје Бог и љубав, већ је уверена у то као и у чињеницу да их може пронаћи искључиво у себи. Богу се не обраћа са жељом да помогне, јер зна да је спас једино у искупљењу. Дакле, вера није апстракција, већ убеђење да Господ нам може помоћи једино кад борави у нашим душама. Исто је и с љубављу, истинском и продуховљеном. У неким песмама, ипак, песникиња не одоли искушењу телесне љубави и о њој пева с пуно жара и страсти. Има у овој збирци и горких песама, а оне су најчешће мотивисане овоземаљским животом. Ту се песникиња рве с патњама које нам носи свакодневица, патњама о којима на неким другим просторима песници не би умели или не би имали порива да их устихују.

Анђелко Заблаћански

МИРИСИ РАЈА АНЕ МИТИЋ СТОШИЋ

У Аниним стиховима неоптерећеним интерпункцијом, она је само дисала и плела дивну, човечну причу о духовности и љубави и кроз три циклуса: „Месо слабијега“, „Прашина у очима“ и „Невидљиво“ – испунила себи дато обећање и додирнула своју светињу или проклетство – а то је поезија као лек и излечење, као одбрана, као Нада, као Свевишње. Подарила нам је благод једне чежње за оним Заувек, за спознајом себе, па чак и ако морамо да се одрекнемо душе и такви уђемо у калупе живота, на кратко.

...

Од првих до последњих стихова ове поезије, Ана је своја, посебна, одлучна у ономе што говори. Ту снагу преноси и на читаоца, што је редак дар најталентованијих. Хвала јој на овом албуму песничких слика уоквирених благом метафором и сввременским значењем човекове душе у потрази за – почетком.

Бранка Марковић

Пет песама – Бранка Попић

НОЋИ ЧАРНА

ноћи чарна, неспокоју,
што ми наду и дан крадеш,
знаш ли да је у твом крилу
живот мој сав саздаден;
да ли знадеш...

и радост ми од самоће,
и тишина мила, мека
савиле се око мене
кô мачићи око млијека,
ноћи чарна..

и сва се ја у те лијем,
шумски поток у рјечицу;
прснем капи око себе,
пијем вријеме уз свјећицу,
ноћи чарна...

не зна нико ко не пробди
колико је ноћ свемоћна,
колико се у њу слије
сва жестина и немоћ моћна,
туго ноћна...

ноћи чарна, друго моја,
снове што ми подарујеш,

да си мени прибјежиште

ноћи чарна да ли знадеш
да ме крадеш...

УРНА

свој прах у рукама држим
и осипам се у зрнца прашине,
у урни ватра која гасне
скупљајућ мртве тишине...

сагета до дна и даље,
понос се мрви кô шећер;
тама је и не види се
како долази празнична вечер...

и сви су скупљени у луку,
уздижу пјесму небу;
с урном стојим у залеђу
пипајућ празнину ледну...

слави се човјек и вријеме,
доба које је било,
а с мене сипа прашина
и пада на просуто крило...

НА РАЗМЕЂИ

наилазе таласи вјековних спознања
у олуји снажној која мора ломи,
руши дворце стамене и голема здања;
на широку раван човјека прогони...

а, жена у чедности дигла руку небу,
зауоставља вјетар и налете клете
што кроз древно камење, на посноме хљебу,
човјека посрнулог хоће да посвете...

но, она се испријечила подно стијене суре,
дражи своје разодјела, па га мами њима,
као одисеја вичног што низ стрме гудуре
у загрљај медуза јуриша без ума...

између два зла ил' доброг и милог
разапео човјек тијело растрзан;
да л' коријен давнашњег сна уснулог
да бира ил' њену меку пут и љубави плам...

ЖИВОТ ГРК

на живот грк, опор, мрк
навикох се годинама,
док кроз тијело крви трк
испод коже, у жилама...

једно примама, мучим, слушама,
друго вежем у конопце
да свих жеђи што се гнушам
у посмртне шаљем ропце...

окорјела, огуглала
на оштар нож испод грла;
у неповрат све послала,
љубав, додир, уста врла...

до живота да снијег чистим
заклетох се својој коби,
над потоком сједим бистрим
док сву себе не поробим..-

* * *

покоси ме савиту као жито зрело
у јесен жуту, суву и трудну,
па ме у сноплје конопом вежи,
сачини од мене огањ; сажежи
ми стабљику, и род, и коријен,
јер немам више у нарамку хљеба;
косац је неки покосио поље,
сасуо зрње сред воденичног жлијеба...

О ПЕСНИКИЊИ

Бранка Попић, рођена је 1966. године у Високом. Основну и средњу школу завршава у родном граду, а потом се уписује, на Филозофски факултет у Сарајеву на одсек за Југословенску књижевност и српско-хрватски језик, али након три године студирања напушта факултет и заснива породицу.

Пише још од детињства, али није покушавала да објављује у књижевним часописима или зборницима све до 2017. године.

Половином 2018. године објављује своју прву самосталну збирку песама *Рубац у руци*, касније другу *На латици кап* (2019).

Године 2004. досељава се у Босанску Градишку где живи и данас.

Четири песме – Андреја Врањеш

МЕСЕЦ ЈУЖНО ОД НОЋИ

Хелиос напусти ливаду неба,
за њим чаробни пурпура траг,
ветар се украде с врха брега,
наступи свитац светлости маг.

Искра кроз крошњу севну,
звезда склизну низ мук,
тишину приближи таме сцена,
у њу се скрили и цврчак и звук.

Долазак жене најави љубав,
усне и осмех између стида,
заносна отвори поглед цео,
за четири ока, за два вида.

Звездани рој опипава тмину,
игра светлости у мркој глувоћи,
рапсодија без звука
Месец задевен јужно од ноћи.

НЕМОЈ

Не немој ме чекати залуд,
сигурно је да нећу доћи,
моје су очи исплакане,
никада неће моћи небо да врате,
отишли су сви битни они,
који су знали модре писати песме,
што су ћутати знали,
имали чаробне моћи,
не немој ме чекати залуд,
сигурно је да нећу доћи.
Како да дођем где ме нема,
у свет без суза, без хризантема,
покликлих снова, злурадих весника,
прљавих жеља,
у свет без песника.
Како да дођем где ме нема,
у гужву бучних, преварених Скита,
плитких погледа, руку без поздрава,
где нико никог ништа не пита.
Зар доћи у време крње,
без сете,пољубаца, додира ноћи,
боље је што бити ме неће,
не немој ме чекати залуд,
сигурно је да нећу доћи.

РУЖАН САН

Заспао месец између две ноћи,
сањао је остао без сјаја,
шта ћу сада питао се јадан,
како ћу се допасти звездама,
како ћу се котрљат низ таму,
нико неће да ме види, моћи,
мого бих се сударит с кометом,
па на небу направит зијана,
ил невидљив запет за планету,
да нестане и ноћи и дана,
пробуди га туга у мраку неба,
око њега звезде он у пуном сјају,
сан је био грозан,
сад му треба неба,
и запови срећан по мрклом бескрају.

СОЛУНЦИ

Миодрагу М. Миловановићу

По ранама време познавали,
уздасима кротили тугу,
волели и кад су сањали,
умирали да би постојали.

Са патњама доброту носили,
оставили радост у хиљаде рака,
гледали су у правцу слободе,
не куда их очи него срца воде.

Нису стигли себе упознати,
разасути, клети и уклетети,
дигнутих глава себи се враћали,
маратонци патњи, патње претрчали.

О ПЕСНИКУ

Андреја Врањеш рођен је у Ливну 1963. године. Студирао права у Сарајеву, поезију је објављивао у еминентним књижевним часописима. До сада је објавио три збирке поезије: *На обали срца*, *Са друге стране сна* и *Сунцокрет који је волео звезде*.

Пензионисан је у библиотекарску струцу због обољевања. Младост је провео у Зеници из које се преселио 1988. године у Сремску Митровицу у којој и данас живи и ствара.

Члан је Удружења књижевника Србије.

Три песме – Василија Љешковић**ВРТ ТИШИНЕ**

Улица Марка Миљанова,
загрљена мирисима
олисталим дрворедима,
зелених јавора, липа,
поред гробља,
са мога прозора
сиве камене плоче
нечујних лица,
нијемога говора.
Ка небу лук,
даље од сивила.
Стражари четинари
у гранама отварају
замах крила,
тишине звук.
У зимским данима,
у врту птица,
тражим дјетињство.
Огрнута стражом
Божијега храма,
Богомданим оком
светога Василија,
у порти манастира,
поред Требјесе,
у срцу Никшића.

ТРАЖЕЊЕ РИЈЕЧИ

Треба се, мора се,
журба, прелијетање,
крилима од земље,
живота својатање.

Тражим, без имена,
далеко од крошње
дјетињства, мога камена,
ка затвореним вратима.

Сјенке нам промичу
у нашем дијелу Европе.
Излазе ријечи несловесне,
гомилом ствари затрпане.

Неразумом сусрета,
загрљајем свијета,
смућена лица,
ћутањем кренем.

Језиком Србским.
Истинитом трајању.
Душом скровитом.
Словесним говором.

Корјену, живљењу.
Разговором у молитви,
тихом сретању,
наћох ријеч, Господе.

ЉЕТО НА БРЕГАВИ

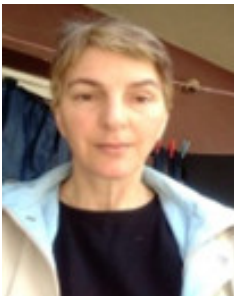
Разни намјерници трагаше туда,
земљом камена, патње и чуда.
Сви са својим цијенама, а стара
црква изнад ријеке је опстајала.

Раскошна је гозба овога свијета,
а чудесна смоква моју глад срета.
Узвишеност брда, отшелнички,
будно, на каменим је столицама.

Свјетлост Преображења, овдје,
прије, и у свијем је вјековима.
Водом ток, шум, жаба кречет.
Жагор је дјечији, птичији лет.

Зелени брегови истину носе,
траг љета у тајне сакрива се.
Модро је небо огледалом воде,
пролазила и стадох овдје, роде.

О АУТОРКИ

Василија Љешковић, рођена је 2. јула 1972. године у Стоцу. Основну школу је завршила у Берковићима (Република Српска). Педагошку академију је уписала у Мостару 1991/92. године, због рата прекида студије. У септембру 1992. године уписује се у Никшић на Филозофски факултет, одсек Српски језик и јужнословенска књижевност. Студије завршава 2001. године.

Класичне строфе – Иван Гаћина

У ПОДМОРЈУ СЈЕТЕ

Кроз луку сведарја бриде цватолађе
гдје дукати сунце недосежне руте,
уз пјесму сирена невоље су слађе
када вулкан гута клонуле минуте.

Непојамна бриткост у сумрак се точи
и облаке сиве на обзорју склања,
када млаз чистине нектарје расточи
у сновиље сплина незнање урања.

Непремосне кланце разнојавље блажи
и српом од луне тмину одсијеца
да пропуца божур у шпиљи од дражи
гдје уснула вила у сновима јеца.

Под застором тајни старих аксиома
горе прапочела у коралном ступу,
паучина веже течни закон лома
закопан дубоко у амфорном ћупу.

Златописи бриде у подморју сјете
да творцу љепоте око врата ставе
васмирска пространства гдје лептири лете
и гдје савршенство броди стазом славе.

Омеђена лишћем у ковчегу чека
старомудра књига изгубљене риме,
недовршен печат односи ријека
у Бермудски трокут осеке и плиме.

У временској рачви гдје се живот кали
одбачено сидро носе крилна једра,
преко лахор-дашка звјездарје се пали
да одсјаји хране живодајна њедра.

МЕЛОС КОЗМОПОЈА

На крилатој лађи од вилинског плача
преплиће се одсјај сафирастих боја
док титрају искре временског котача
уз жуборни мелос громког козмопоја.

Кристали сванућа титрају свјежином
притежући сидра лунарнога српа,
Аристотел вјешто сплавари модрином
да у спектар дуге живосклад закрпа.

На беспућу мора састају се капи
из лахорне шкриње сточене тишине,
кроз суптилне двери за одскладом вапи
тајанствена струна козмичке милине.

Кроз шапате једре витражне аорте
у којима вода кује сузни трачак
што га словослове звјездане кохорте
док у виру плови распршен маслачак.

Из осрчја пружа саткано је знање
које водотворац у безгласју шири,
трансцендентни ниво чека поимање
што га океаном разносе лептири.

У свечарном току сновилне ријеке
понире тајанство хармоније воде,
кроз златаст животок сљубљују се јеке
док поета склада версе цвјетоводе.

У БЕЗДАНУ ПСИХЕ

Човјекову психу чува демон лажи,
лабиринтом страха слабашнима влада,
кад невина душа заглави на стражи
претвори јој срце у крлетку јада.

У комори мрачној заточени творац
кроз безгласје тражи спасоносне риме,
док му машта тоне у хорорни дворац
гутају му мисли непроходне зиме.

Испарава пакост кроз подземне јаме,
у крвавом диму завила чистоћу,
док ђаволи граде перивој од таме
поет кује свјетлост да савлада злоћу.

Тунелима наде пробија се лучје
кроз демонски чопор изгубљених душа
да уз крепку доброт сравна легло вучје
и чести доброте принц из таме куша.

Костури сванућа у понорју струје
и чекају обрат из поетског пера,
рађају се дјеца од проклете гује
да униште живот којег штити вјера.

Кад одзвоне звона сотонскога пира
паклена се војска у бездану руши,
химну осванућа поет друмом свира
да озвјезда стазе изгубљеној души.

ПОД НАРАМКОМ СМИЈЕХА

На обзорју битка гдје лептири плави
кроз осмијех дјеце оснатрено круже
односи ме талас на небеској сплави
да кроз љубав садим васионске руже.

Поносито слажем римоскладе боја
када дуга чемер у свечарје крца,
док удишем мелем смарагд-перивоја
мелос сноводарим из закутка срца.

Милозвучни шапат модрих океана
распршује жалост кроз мистичну јеку,
уз осмијех мајке преко тужних дана
стиховима кротим сновиљну ријеку.

Кад зора однесе коријење брига
да живот заблиста под нарамком сјаја
на путу ме води старомудра књига
уз звонасти мелос почетка и краја.

Кроз силнице сунца отопит ћу гордост
кад ехом забриди небоплова златног
да се уз смијешак распламсава младост
што шеврда рубом коловрата цватног.

Радоснице сузе кроз јаву ћу лити
да уздарја душа спасолађе вину
и људске тегобе у љепоту слити
да у луци судбе искушења мину.

О ПЕСНИКУ

Иван Гађина (1981 Задар), магистар инжењер рачунарства. Пише поезију (укључујући хаику), кратке приче, афоризме и рецензије књижевних дела; објавио две збирке поезије: „Тебе тражи моја рима“ (2014), „Творац

Мисли – Пролазник у ноћи“ (2015). Заступљен у преко 200 заједничких зборника, објављивао радове у десетак књижевних часописа; члан више књижевних друштава, поезија му је превођена на више језика; вишеструко награђиван за поезију, прозу и афоризме у Србији, БИХ (Република Српска и ФБиХ), Хрватској, Италији, Црној Гори, Словенији, Македонији, Бугарској, Румуњској, Јапану, Индији.

Живи у Задру.

Родољубива поезија – Радмила Милојевић**У ОКУ**

Добро и зло се вечито у нама гложе
Ко тавна ноћ и белина дана
Душом и умом влада само промаја
Без љубави дах је само сат
Који откуцава по нама природи звездама стењу
камењу

У мени све ко морска плима расте
Схватам да без свеобухватне љубави
Дах је само сат који време откуцава
Душа жели то све постепено да открије
Једина прилика да кажемо живели смо
Открили најлепша осећања пре него
Што се капије живота и смрти затворе за нама
А време шуми тихо шуми љубављу
Светлошћу обзорја ко трептај у мирном оку
Ко немушта реч заплетена уму
Шаптања брујева древних ветрова топлотом
Ко поветарци летњи зри нам љубав у грудима
Добро и зло се гложе
Без нежности
Не препознајемо заветне дугине боје
Озарјем слива к нама неме трептаје звезда
Масти крила нам дају, скривају тајну
Мудрост векова и реку снова и врело наде

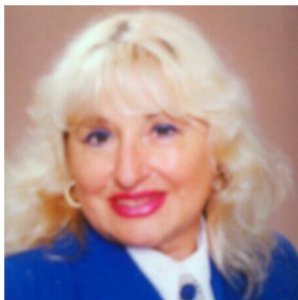
Нам отварају
У оку се небеса огледају
Из њих зрачи само
Љубав сазнања плови душом и налази
Коначиште у срцу.

И НЕБО ЋУТИ

У тишини мресте се сенке, тајне њихове.
Време је нагризло фреске.
Невине осмехе Анђела, светачке ликове.
Сломљени крст у шипражју лежи.
Горућа свећа у руци, молитва на уснама.
Ништа се не чује, ни трагова, ни имена.
Смириле се ватре ратне олује.
Донеле су ветрове бесмисла, бола.
На тужном лицу раскрснице историје србства.
Дубоки ожиљак ништа не залечи.
Немањичком Лавром и ветар истину,
Косовом кроз Руговску клисуру носи дахом.
Елегију певају воде о злу,
сурових људи, сеобама и смрти.
Уместо љубави, погром, мржња и злочин.
И кроз снове зебња истину тражи.
Призори мучни, чују се крикови ко удари муња.
Срцем се стеже, без милости гамизе, пузе.
Дошло је зло испред кућнога прага,
у прозоре удара.

У костима хладна зима,
немоћне речи, дрхтави глас.
Душом склупчана бол,
усне изгрижене до крви.
И небо ћути, срушене лавре.
У тишини мресте се сенке,
тајне њихове, разорене осмехе Анђела.

О ПЕСНИКИЊИ

Радмила Милојевић рођена је 3. новембра 1947. године у Београду; основну и средњу школу завршила у Параћину. Песникиња је и активни књижевни стваралац, добитница многих награда и признања за своје књижевно стваралаштво.

Издала је пет самосталних збирки поезије: „Завичајна дуга“ (2004.), „Нежно таложење времена“ (Параћин, 2006.), „99 песама“ (КЦ, Параћин), „Река успомена“ (Беокњига и КЦП, 2011.) и „Траг у времену“. У припреми су јој збирке поезије: „Искре у оку“, „Свитци у срцу“, „Звездано наручје“, „Варошке кратке приче“. Председник огранка Параћин при Савезу књижевника у отаџбини и расејању (СКОР), координатор Књижевне Заједнице Југославије за Поморавски округ, председник-модератор Подружнице Параћин за Друштво „Др. Саша Божовић“ Београд.

Живи и ствара у Параћину.

Поезија за децу – Весна Радовић

ЖИВОТ У МОЧВАРИ

Из мочваре, покрај пута, искочио сањив жабац.
Доста му је више свађе! Како да се у свем' снађе?
У том мраку, ко у цаку, у буцаку, испод воде,
Свега има, страшна гужва, лоша клима:
„Кре, кре, кре!“

Мекушаца, љигаваца, инсеката, гмизаваца.
Тона цела!
Ситних алги, пијавица, и стеница-грабљивица,
Двокрилаца, малих риба, а, и птица-крадљивица.
Да пошизиш!

Пузе, гмижу, зује, лете; начас стану, ћуте, слете,
И хране се преко реда, без културе, распореда,
Као да се неком свете.
Стварно, грозно!
Свак са сваким, нико ни с ким, живуцкају, радуцкају,
Кад је хладно, притаје се, дремуцкају,
Носе јаја, у ларве се преобразе.
Зимуцкају!

Где, где, где?!

У мочвари, покрај пута, у улици „Палих чапљи“,
Волео би мали жабац, само да је мало глупљи,
У том свету, нехуманом,
Где је сваки планктон газда,
Где је свака гњида важна,
Свега има, страшна гужва, лоша клима:
„Кре, кре, кре!“

СВАЂА У ПОРОДИЦИ ЦИВЏАНА

Јутрос, у гнезду, под стрехом снова,
Тата врабац повика гласно:
„Устајте! Сто му муња и громава!
Давно је свануло, већ је касно!

Стално дремате и кљуцате,
Млатите празну сламу!
Ужасно шмрчете и кашљуцате,
Страшно личите на маму!“

Малене главе подигли врапци,
Зачувши тату-солисту:
„Какви су то несташлуци?
Пожури! Донеси нам глисту!

Голи смо, боси, већ је хладно,
Северац стеже, беле се брда!
Хајде! Играћемо се накнадно,
Док нам последње перце мрда!“

На то ће мама, права дама,
Из кљуна испустивши перцу:
„Од данас немам ништа са вама!
Питам се, ко је родио ову децу?“

ПОГОДИТЕ, ДЕЦО, КО САМ

Репић ми је мали украс, дуга длака њега краси,
Кад захлади ја се склупчам и у стану светла гасим!

Кормиларим горе-доле, не бојим се невремена,
Скупљам гљиве и орахе, суве коре и семена!

Доручкујем све што стигнем, не пробирам, ама ништа,
За зимницу свашта спремим, па не мрдам из
скровишта!

У спајзу свега имам, тврдих љуски и бобица,
Инсеката и шишарки, белих црва и бубица!

Очи су ми бадемасте, општре канџе, мала њушка,
У крошњама дрвореда, не бојим се кад зашушка!

Кад заљуља грана бора, намршти се црна смрека,
Ја поскочим са дрвета, кунем вам се, нисам зека!

Брза, љупка, враголаста, зуби су ми злата вредни,
Кад размислим мало боље, поготово они предњи!

Погодите, децо, ко сам, крзно ми је топло, густо,
Ако ћемо, чим прогледам, не држи ме исто место!

О ПЕСНИКИЊИ

Весна Радовић рођена је 31. 12. 1966. године у Херцег Новом.

Објавила је књиге песама за одрасле: *Чувари душе, Гора изнад мора, Несаница, Искласале речи, Име на води, Трагови белог медведа, На чају код Љиље Брик, Пољубац из Француске улице*, избор песама *Чувари душе*, роман *Фирентински шали* књиге песама за децу *Правда за белу укосницу* и *Капутић за промрзле птице*.

Добитница је Међународне награде за уметност и културу, Таранто, Италија, 2000. године, награде „Милан Ракић“ коју додељује Удружење књижевника Србије за најбољу књигу песама, 2018. године, и више домаћих и регионалних књижевних награда.

Члан је Удружења књижевника Србије и Удружења књижевника Црне Горе.

Песме су јој превођене на енглески, италијански, руски и мађарски језик.

Живи и ради у Београду.

Песници и поезија наших дана

МОМИР МИОДРАГ

ГЕНИ КАМЕНИ

Крајишка је мајка мене
задојила кђ јунака,
својим млијеком и љубављу
зато ми је воља јака.

Не дај на се и бори се
говорила је често мени,
чврста вјера у јунака
а и гени ти камени.

Кад је тешко, кад је мука
крсној слави главу скрени,
стисни зубе и не дај се
јер су гени ти камени.

Као што су преци твоји
на муке си и ти свикô,
коријен ти је из камена
кроз зној и крв сâм си нико.

На Динари и Свилаји
на мрамору љутој стијени,
ницали смо ко хајдуци
наши гени су камени.

У вино је кô истину
грање лоза уплитала,
из камена што је никла
камен ген ми утабала.

ЗИМСКО ОРАЊЕ

Еј равницо што се тако хериш
ко на ветру кукурузи млади,
хармонико засвирај ми гласно
де да видим шта ми драга ради.

У недељу прегнућемо вранце
а фијакер има да засија
буклијаши кад запраше шором
пред авлијом да нас чека прија.

Закитите свираче и коње
'ајде прика трипут бог помаже,
ми смо дошли да просимо младу
'оће коза али рог не лаже.

Нек се ори да се сви веселе
за сиротог мене моји дају,
кад је љубав не марим за бразде
спремај штафир млади за удају.

А и шта ћеш кад сам јединица
давни' дана родила ме мајка,
образи ми на мразу заруде
дошло доба да постанем снајка.

Не плач' нано дођи на годину
остављам ти уплакране зоре,
јаловина успева да рађа
из љубави сирома' кад оре!

ТВОЈА РУЖА

Хтедох песму хтедох риму
да полети кад је пустим,
у по сува грла јекну
не даде се да изустим.

Хтедох живот зрнце среће
да се поред тебе будим,
оде нешта ко да никад...
празан јастук сада љубим.

Јесен ево баш на врата
ружа ти се зарумени,
што негова рука твоја
суза росна капље мени.

Кажу лажу да је време
за те ране лекар прави,
моја неће да зарасте
у срцу си и у глави.

Новембар се најавио
далеко је до пролећа,
кад олиста нек процвета
да на тебе увек сећа.

ИРЕНА БОДИЋ

***

А где је љубав
кад видим клешта, пушку и глад?

Где љубав у крику да потражимо,
у коју вену, у коју артерију
да провалимо?

Од које сузе чедо да родимо –
млечну дојку да јој дамо?

НЕМОЋ

Црвено сунце
цеди се у телу,
ноћ шупљину рађа.

Пепео плави драгост женску.

Широка бедра
у луку чекају
да се одморе крила,
или да се птица из
свог пепела вине.

Две руке ћуте у тами.

Човек ко црв
немоћно у
густој крви спава

БАС ЖИВОТА

Тај бас
Што удара
У грудима
Тум - дум
Тум - дум
Развлачи уста

Од уха до уха
У кез.

Требало је
Ишчупати корен
Зубима кад
Пропиштао је
Први врисак
Први глас
Први живодајни удах,
Да неродно
Не рађа чокоће
Кисело грозђе
-свако пуце
Мало срце
(кереће грозђе)
Псећа играчка
Растргаљка,
На јавном тргу
И мраку буџака.

Свеједно.
Не протичем
Преко зоре
Не кидам нокте
На сликане прозоре
У уљу.

Знаш: искрварила сам
давно

ЛАЗАР ТИЦА

БЕСПУЋЕ

Јер где ћу са својом људском тугом
Без једног неба што се смеши?
Куда са вечношћу вечно дугом
Без руке сунца која теши?

Брезе ће ме, знам, жалити уморног,
Ал' ће у земљи да свене лице...
Са мртвим сном и срца суморног
Пријатељем зваће ме скитнице.

И други поглед носићу тада,
Поглед који прати око што лута,
И искашљаћу једно шпанско *нада*
Себи у недра испод капута.

Јер чега има кад нестане драж
Косе што врело под сунцем зре?
Тек мисао да живот био је лаж
И жеља да што брже се мре.

МИСАО

Бели су свици у ноћ певали
И чуо се шапат са усана зрелог класја.
И чудни ми крици главом севали,
Кад дође она – пуна тишине и сагласја.

И зарадоваше се врбе у свом забораву,
Пијане звери су звезде јеле,
И посумњао сам у дрхтаву јаву
И траве што су се под њом сплеле.

И чуо сам је како хода по ветру врућем,
Прсти су јој над мојом главом дубили,
Ноћ је већ била пред клонућем,
А свици се, у предаху, нечујно љубили.

У њој је шумила нека далека ноћ,
На земљозвезди где никада нисмо били,
А ја сам растао и жудио моћ
Да исушим мора што смо пили.

И испила ме ноћ јула врелог
Што се топила с њом у даљини,
И чупао сам корење класја зрелог
И нестајао у заносу и месечини.

И горко сам почео сам да слутим,
Када у тузи са звездама пожутим,
Дозивам њу, у некој давној жудњи,
И гладном је руком скинем с неба,
Заклопим очи и у немој блудњи,
Сажвакам космос и комад хлеба.

КА ЈАВИ

Попут сна буди.
Глас што се увек изнова врати.
Фењер у ноћном миру буди
И засјај кад немо живот гасне
И када стану сати
И свака жудња спласне.

Метафизици сличи.
Љубав је овде презрена била.
Из стиха мога изнова ничи
И шири нежно лагана крила.
Измиче живот, још само вреди
Сунце што бледи
И твоја свила.

Не прихватам страх.
И зато не смем сањати дуго.
Јер и тело твоје, и груди, и дах
Нешто су сасвим, сасвим друго.

Знам, ти ћеш увек посебна бити
У мору бучном бића истих
Твоје ће чари тихо се слити
Кроз моје речи у златан дистих.

Зато буди попут сна
Ал' не буди сан.
Постани додир сва,
Додир чудесно јасан.

ДРАГОШ ПАВИЋ

ПУСТИ МЕ ДА БОРАВИМ У ТВОЈИМ ОЧИМА

Загледао сам се у светлост
и његово трајање,
помислих да могу до тебе у свитање
као зрак сунца кроз песму
што јури.

Кад сунце избистри пецаљку своју
кроз прозор јутарњег плама
и усели се у зенице наших
окатих враголана
што кликћу под стрехом
од уранка,

Тада се може видети твоја жудња
уздрхтала, бљештава, у оку пламса.
Твоја узбуђења дрхте уздасима,
светлост је изгубљена
јер мора да слети до обзорја
које се оглашава,
никад се не оглушује
кроз твоје сазвучје.

Сећања на тебе
никада се
нећу спасти.

Мораш бити дамар сјајне месечине
и дах који ће да опомене
усред тишине,
и дршћући долетиш
из даљине,
да те видим једру и бујну,

младу као талас
са липе цветне
и њене звонкошћу
опијене гране.

Али, немој да у облаку нестанеш
и побегнеш иза брега
и однесеш врело узаврелог
ковитлаца срца.

Зашто да кријем,
увек се појавиш као златни врч
вином напуњен.

Треба издржати јутра живота
јер ће старење стићи
и у мени изазвати суноврат
пепела изгорелог,
ветрови ће да се сукобе
с реком и да исуше
љубави море.

БАШТЕНСКА ВИЛА

Ноћ се мирисима уплела у песму ноктурна
и тренутак у вечност претворила.
Сета је наивно желела
да охоло наметне заборав
али се они радосно отеше
и дух учини рапсодију расплодну
уз варијације њиховог ума.

Расплетоше нежност и занос
и окупаше звезданим сјајем.

Он јој подари црвену ружу
да мирисом , бојом и симболом

смири свој откуцај срца
за нежност и танкоћутност додира.

Муза на својој харфи
пламтећи жар оствари.

У врхове својих прстију утка
опојни ноктурно глисандом.
Разлеже се ноћ мирисима
јер баштенска вила кикотом
однесе радост другима.

ТРАГОВИ

Не могу трагом у нетрага
јер се изгубио безгласно
у сивилу прошлости.

Не могу ни трагом дедова
јер су без трага оставили
потомке да трагају,
а трага нема.

Не могу трагом ни у бесмртност,
јер само трагови воде у трајање
и опстајање до пуног смисла
и славске иконе која је благослов кућишта,

имена и сржи опстанка
огрнутог временом у коме могу
да се поклоним даровима неугаслих
имена мојих предака.

Не могу трагом ни у прошлост ни
у будућност јер трагови нису навикли
да унапред буду исписани.

Не могу ни ја да оставим трагове
за моје потомке јер сежу само
до колена а ноге додирнуле дно
па по угаслом времену
и мраку корачају везаних очију
да после чикундеде избрише трагове.

НЕБОЈША СТАНОЈКОВИЋ

НИЈЕ ЗА СВАКОГА

Није смрт за сваког.
Она је само за оне који живе
И нема корака лаког
Ни светлих дана, за оне, што не доживе
Тамне и сиве

Нису сузе за свако око
Није за свако срце туга
И мораш бити ниско да би полетео високо
Да осетиш хладноћу севера,
Да би осетио топлину југа

Нису ни уздаси, ни бол није
Тај терет се мора понети
И оном ко тугу у грудима крије
Док год живи то мора поднети

БАШ МЕ БРИГА

Не бринем одавно шта ће рећи
Онај и овај и хвала Богу на томе
Од тога нећу изгубити ништа, нити стећи
Све док останем свој на своме

Не обазирем се на лажне обзире
Немам узоре ни светоназоре
И кад отварам своје прозоре
Ко што и данас сви раде још
Да бих чуо шта други говоре
За то не дајем ни грош

Не дотичу ме одавно подсмеси
Убадалице и отровне стрелице
Противотров су само осмеси
За све те змијице, осице, пчелице

Шта год да буде, они ће причати
Препричавати и дочаравати
Разочарани једино тако
друге могу очаравати

А некад сам се нервирао
Туговао и секирао
Јео што свако ми је сервирао
Гутао свашта, нисам пробирао

Данас готово да их жалим
Тешко је живети туђе животе
У тим јадним срцима малим
Нема ничега, нема лепоте

ДОЛАЗИ ТАМА

Гледај, долази тама од некуд,
Издајека.
Доносе је облаци и слутње
Усамљеног човека
Сунцу се надао
Ал' њу дочека
Гледај, лепоту што бледи
Старца и косу што седи
Гледај сенке на зиду
Што одлазе
Са друге стране огледала
Гледај, како године газе
Све које знаш и које си знала
И усликај за вечност овај дан
Већ сутра ће постати сећање
И остаће недосањан сан
И још једно неиспуњено
Обећање

Белоруска савремена поезија

ПОЕЗИЈА МИХАЛА БАРАНОВСКОГ

Михал Барановски
(*белор.* Бараноўскі Міхал)
рођен је 1. децембра 1984.
у Минску (Белорусија). По
струци је педагог, специ-
јалност – историја и стра-
ни језик, али каријеру
није остварио као просве-
тни радник. Након војске,

Михал се запослио у Књижевном музеју Максима Богдановича и тамо ради већ више од једанаест година, а прошао је пут од научног сарадника до директора музеја. Његови први поетски кораци били су нераскидиво повезани са музичким активностима у 2012. години - у оквиру кутка „Не сме се заборавити“, где је освојио прву награду на међународном фестивалу „Боемска јесен“ у Бјељску-Подљаским (Пољска). Значајан део поезије аутора представљен је у поетској збирци, првенцу Михала Барановског „Volumen.1“, који је 2017. године добио награду „Деби“ имена Максима Богдановича.

Поезија управо из те збирке предлаже се Вашој пажњи.

ОСЕТИТИ ДА МЕНЕ НЕМА

Осетити да мене нема
То је прилика да се нађеш на мапи ништавила.
Замисли само:
Ни имена,
Ни имена оца,
Само поштанско сандуче, мајмунче, неки домен.
Тада би све било на свом месту:
И твоја неспособност да нешто промениш,
И твоји провинцијски комплекси,
И осећање потпуне кривице.
Фију-фију-фију -
Одлећу на југ анђели.
Али зато они постоје,
Да би свако, гледајући за њима рекао:
Мене чак нема више, чим је вас
У овоме граду туга.
Мене нема, зато ме не треба заборавити,
Покушајте некако,
Ако не верујете.
Ово није крст нада мном,
Ово је само незграпни плус.
Пријатељи,
Када се кроз тело моје
Протегну цветови до неба
И одједном случајни пролазник запита,
Ко је ту и шта,
Одговорите:
Белорусија...

ЗА ТРЕНУТАК ПРЕ ТОГА, КАДА

За тренутак пре тога, када зграбим „Мајн Кампф“ ...
За тренутак пре тога, када исечем тело косом...
За тренутак пре тога, када се напијем прокислог млека...
Ја верујем у праведност света и надам се судби праведној...

За тренутак пре тога, када наша застава полети у бласто...
За тренутак пре тога, када на месту савести уље зашкрипи...
За тренутак пре тога, када Мухамеду полази брег...
Ја верујем у вечност божићне звезде и њине бајке хриди...

За тренутак пре тога, када у кавез затворим ласту...
За тренутак пре тога, када злочинац извуче нож...
За тренутак пре тога, када се Хам на трон попне...
Ја верујем и да се бос по стаклу иде још...

За тренутак пре тога, када истина руши зидове лажи...
За тренутак пре тога, када на папиру песма продише...
За тренутак пре тога, када љубав осветли небо твоје душе,
Деси се то, да ни сам не верујеш више...

ЗАЛУТАЛИ СУ У МОЈ ДОМ

Залутали су у мој дом Мелхиор... Балтасар... Каспар...
Залутали су циљано... као да су ту били пута сто...
Кажу... Бог се родио... бити сведок његовог ропства...
То је част за краља сваког...

Не... о чему ви... господо... боже сачувај...
Овог месеца нема ни капи свете крви..
А они су се крстили и љубили праг...
И гореле су им очи у чекању славних вести...

И рекао је Мелхиор: Ходали смо девет година...
Ишли смо путевима ветра, за овим углом у потрази...
Да бисмо видели тога, ко ће спасити људски род...
И на плећа своја узети терет патњи и богази...

Ево дарова наших – рекао је Балтасар...
Ту је круна од трња и ексери... и крст дрвени...
Све што има да узме на пут велики цар...
Да се попне на само небо на било којој планини...

Шта се врзате ви... људи... идите одавде...
У моју кућу да нисте ступили ногом...
И псовке лете за њима, а дарови у пећ...
И пиште ексери у пламену пакленом...

Од тада обузима... сваке ноћи... тужни сан...
Бог стоји на води... тај бог је мој једини син...
И не могу ништа да урадим са овим светом...
Само да га волим... само да га волим...

КАО МАЛО ДЕТЕ САМ СЕ ИШЧУПАО ИЗ ТВОЈИХ

Као мало дете сам ишчупао из твојих руку
Да бих нешто научио,
И нисам разумео,
Да си ме ти учила оном главном,
Да су се најтановитија знања
Преливала скоро неприметно
У топлини твојих дланова.
Тако се чини,
Да се деца уче да наносе бол
Себи најближима,
И разумеју то само,
Када се сами нагну над колевком.
Ти си ми некада певала успаванке,
А ја се ниједне не сећам...
Мама, сетим их се светлим јутром
После бесане ноћи
Са шољом чаја са ментом.
Та прича има свој вечи наставак,
И без разлике је, када се будиш.
Да ме не одведу далеко путеви живота,
Док тебе има –
Увек имам, где да се вратим.

ЛАН ГЛЕДА ОЧИМА ПЛАВИМ

Лан гледа очима плавим
На зарђале градове,
Који плове у пакленој измаглици.

Лан - то је сећање,
Које ће бити заједно са земљом,
Чак када од сећања
Остане раља само.

Лан - то је пут у подсвесно.
На теби је одлука:
Ићи по трагу
Или ићи сам.

Лан –
То је твој живот,
Твоје право на избор
Између добра и зла.
Бака је рекла,
Да негде у овом лановом мору
Ходи књаз-риба...

Лан - то је кошуља,
Коју је некада бака шила.
Кошуља, у којој си рођен,
Да би живео срећан.

ТВОЈЕ ОЧИ ПЛАВЕ, ПЛАВЕ

Твоје очи плаве, плаве...
Као језера чисте воде...
Твоје очи плаве, плаве...
Као језера чисте воде...
И само у далекој луци...
Горе наши бродови...

Твоја коса се разлива у таласима,
Као травама ливаде...
Твоја коса се разлива у таласима,
Као травама ливаде...
И само у далекој луци...
Горе наши бродови...

Твоје усне, као мед, слатке...
Ја сам од успомена пијан...
Твоје усне, као мед, слатке...
Ја сам од успомена пијан...
И само у далекој луци...
Горе наши бродови...

Убиј ме...
То је само у твојој моћи.
Ти,
Која си ме подстакла на живот,
Која си пустила у вене слатки стронциј.
Убиј ме...

И са јарбола стргни моју заставу.
Нисам мислио,
Да ће бити тако болно,
Да ће плавим пламеном
Изгорети сви бродови,
Да ће у комадима стајати лековите речи
И да ће у комадима бити последње зрно.
Желео сам да живим,
Како нико никада,
И срећом да испуним
Звезде твојих очију.

И само ветар завија у напуштеном пољу,
И само падалице се котрљају низ образ.
Као у ковачници,
Звонило је унутра гвожђе,
И нешто је ударало, јако, по ребрима у тактовима,
И нисам видео овог пролећа капи,
Које је оно остављало у својој бележници.
Тражио сам пету страну
У граду без наде,
Тражио сам у непрекидном мраку њену руку.
И као комад у грлу су стајале последње речи,
И ехо – последњи звук...

А сама ти, као облак прозрачан...
Који се не може упоредити ни са чим...
А сама ти, као облак прозрачан...
Који се не може упоредити ни са чим...

• Превела са белоруског Дајана Лазаревић

Песник из расејања – Жељко Сулавер

ВЕТРОМ НАСЛИКАН ДАН

Решило јутро да црта дан
ветру у руке ставило кист
па крену сликар лаколетан
по боје за свој шарени лист.

Прво на врело, тамо крчаг
сестрица држи док сипа пун
па испред куће где је на праг
донео голуб свој гладни кљун.

Отац и мати одавно већ
мотиком бију у грумен тврд
односи пчела нектара цеђ
трешњином цвету оставља срд.

Развила ружа црвени штит
брани свој дворац шиљати трн,
под лозом паук расплео нит
лешкари на њој скакавац црн.

У страни дека код стада сам
наслоњен стоји на стари штап,
мисли ли живот да је, да знам,
непрекид река ил' мора кап.

Виноград сунчан ишар'о плуг,
отеж'о гроздом квргави трс,
пресек'о поток распеван луг
а у млекару бели се мрс.

На лаком крилу под кућни трем
доноси ластва за нови дом
из поља сламку, разгранат, нем,
хлад прави орах ширином свом.

У кући ватра и мирис јак
двориштем шири хлеб бакин врућ,
трепери небо а сјајни знак,
набрекли сомун, скоро ће пућ'.

Близу је подне, сад ће у бег
мекана руна тражећи хлад,
за њима носећ' година тег
живахни старац још духом млад.

Окрајком корак у корак с њим
крај оца мати прикрива мор,
само још мало, назиру дим,
тик иза брда њихов је двор.

Стеже, уз спори усклађен ход,
мотику очев жуљевит длан,
врелији бива ужарен свод
напокон атар откосом ткан.

Про руке држи пешкирић роз
у другој вода на сунцу ври,
сестра крај кладе у белом скроз,
осмех јој блиста, кући су сви.

Онда за столом завлада мир
молитву деда с речи на реч
упути небу за овај пир
и потом оде радостан лећ'.

Без даха ово гледаше он,
случајни сликар кроз густу гај,
прхну из њега летењу склон,
расхлади сунцем ужарен крај

и спусти четке на штафелај
у старој трешњи направи лог
од тада увек кад дође мај
долази месту буђења свог.

Како су стале, не зна ни сам,
скупљене боје на један лист,
али још тражи дрво за рам
и ново јутро за нови кист.

СЕПТЕМБАРСКИ СУСРЕТИ

Спира септембар срасле сокаке,
снопове свеза, сеник садену,
северац сакри сунцу стомаке,
сунчани сати скраћују смену.

Спорије свања, супротност сушта,
спарина спласну смирније спати,
свежином саткан сутон се спушта,
свадбе су, стижу снајкама свати.

Столови славски скоро су спремни
славуј се своме скровишту спрема,
страдаше српом стрнови снени

силазе санке са стрехотрема,
сказаљке спретно сат стари смиче
септембри свелим смоквама сличе.

ГОРО ГОРДА

Горо горда, гледна госпођице
голубијем гнезду градилиште,
гранчицама гоблен густовезни,
грличино гипко гостилиште.

Горо густа, горо граноплетна,
голетима голим господариш,
гуштерима горским гмизалиште
грмовима густим грмоградиш.

Галербима гувно горолисно
горјем грејеш горштацима гњате,
гласноречним гугутају гласом
гнездоградне гугутке грлате.

Грми горо, громким громовима
гологлаве гравирај гребене,
громогласно гдекада галами
где газдују грабљивице гневне.

Где год гледом горољубитељно
гломазношћу ганут гвирнем главом
горовезно градиште господње
гране гордо, гламурно, гиздаво.

БОГИЊА БАЛКАНА

Благогледу буди беспрепечна
богобојажљива бранитељко!
Бродопловна, браздородна,
бременита болом болитељко.

Бридиш бурног бивства белезима,
безједљива братоугоднице!
Бистроречна, бреговита,
блисташ блеском брезе блиставице.

Бистроумним богата братствима
беспоречном блискости бездана
буди бокор безвелог бршљана,

бастионом благоречивоме,
бедоносним бродицама брана,
Богу блиска богињо Балкана!

НАШ СОКАК

Љетима се ништа мијењало није
Уогрнут сокак, међ домове скривен,
док његове слике ушушкане живе
нови живот врца, радује се, смије.

Безбрижности у њег спаковасмо, кратко
Иза рамена се освртасмо, сјета
прекривала мисли сваке зиме, љета,
туда сад трчакара једно дијете слатко.

Његов оквир зелен њедри нову наду,
свакодневно низа њ чикају се, крадућ'
привидну мирноћу, разигране стопе.

Ето тако, наше прво исходиште
нараштају новом к'о да завјет иште
гдје год одеш дођи да шетамо опет.

ОТАЏБИНА

То наш је удес за кап твога меда
проспу се капи жучи, зноја, крви,
страдаше за те мој сваки предак
сјеме се наше не затра ни смрви.

Прошлих времена крстолики знаци
опомен токе на јуначке прси,
тихуј и памти, корот боју збаци
високо стреми, свијетле се врси.

Мрака је доста, чамотињу скини,
весело око нек ти је и будно
чувај то небо светој дједовини,

нек жртва њина није узалудно
на длане грубе твоје муке пала
хвала што трајеш, отаџбино, хвала.'

СПОЗНАЊЕ

Кад одеш, тога дана престаће црне кише
скриват се ни ја више
нећу од мрака тога,
молићу само Бога
за спас народа мога

са седамдесет осам несном паљених свећа
сред руина и цвећа,
а ти помисли често,
дође, сруши ми место,
хиљаде две и петсто

невиних уби душа, песму замени муком,
шта ниси све том руком
сеј'о, па кад се сетиш,
да ли ћеш икад смети
кад престанеш да летиш

склопити мирно очи, јер насред очне тмине
стратишта једне мирне
земље поносних људи,
немој да те то чуди,
пламена ће те будит'

и неће доста бити да само тако одеш,
све коцке кад се сложе

призори свет оплове
питаћемо се док:
“Је л’ тешко бити Човек?”

*24. март 2019, Едмонтон
уз двадесету годишњицу НАТО
бомбардовања Србије и Црне Горе.*

ЕЛЕГИЈА ЗА ЈОВАНА ДУЧИЋА

Јутра све су плавља с твојег Леутара
Озорене росе по Требињу плину
Врх мирисних смрека свежина одмара
Астралу се ор'о с Грачанице вину.

Настају тек дани, већ су Благовести,
Дамарима врелим сунце кад ожеже,
Уз Црквину стопе већ и нису вести
Чу ли се то звоно да са ње одлеже.

Искупи се србље око Грачанице
Ћутљиво се здраве док јој приступају,
Пламплесне искре, мисли кадбилице
Етром мирограде у храмовном сјају.

Сакупи се твоје Требиње и шире
Не остаде који твоју песму памти,
Ишчек'о си пред њих спокојан и смирен
Кô и сваки стих ти испевани стати.

МАТИ

У нашој би кући крај ниског астала
и огњишта испод комастри од гвожђа
старичица мајка одмарати знала
држећи у руци слику Светог Ђорђа.

Машицом би често да ватру разгори
намјештала огње и као да копа
прштале би искре по хлебовој кори
и диз'о се пламен до чађавог стропа.

Примакла би лице кô огњиште врело
још топлијим гласом будила би мене
на послетку када пољуби ми чело
зелене би њене заискриле зјене.

Није могла више но и друге мајке
да створи и пружи, ја марио нисам,
битно ми је било да те миле сјајке
сјаје и да имам загрљаја стисак.

Сад старица моја од мене далеко
још огњиште пали и крај њега сједи
а у мени рије осјећање неко
поред њега срце даљина јој леди.

Промјенити ништа осјећање неће
на вијек сам дијете за њезине скуте
слику Светог Ђорђа још на груди меће
и њему се моли да ми мотри путе.

О ПЕСНИКУ

Жељко Сулавер је рођен 1. новембра 1968. године у Љубињу, Херцеговина, Република Српска.

Начиње трећу деценију физичког али не и спиритуалног одсуства из домовине чије слике, визије, страхове, успоне и падове записује у стиховезне сонете. Веран традицији, културном и историјском наслеђу, инспирисан фреско-писом храмова и духовношћу Светих отаца најчешће пише родољубиву поезију. Такође, истражујући себе и свет око себе, пише рефлексивну, љубавну и лирску поезију.

Жељкови стихови су објављивани у песничким зборницима, књижевним часописима, интернет страницама.

Аутор је две збирке поезије: *У Праскозорје* (2008), *Срећокопи* (2017).

Живи и ради у Едмонтону, Канада.

Афоризми – Весна Денчић

- Бескичмењаци су стуб нашег друштва.
- Живимо у модерној држави.
Средњег века.
- Враг је однео шалу.
И не престаје да се шали.
- Ми смо пример задовољне нације.
Мазохистичке.
- Судаћи по блату – живи смо!
- Државни апарат функционише као подмазан.
Вазелином.
- Они који нису прешли границу,
на граници су сиромаштва.
- Лако је њему,
он се храни сопственим лудилом,
а народ мора да гута његово.
- Неће они тек тако да се одрекну положаја.
Не могу да оставе браћу по оружју.

- Министар не може да поднесе оставку, јер је то лични, морални чин.
- Наши модни креатори су веома креативни. Чак су нам и лудачке кошуље шашаве.
- Демонстранти имају нереалне захтеве – да влада ради свој посао.
- Наша влада је експеримент на живим људима.
- Рад владе показује импресивне резултате. Ако овако наставе надмашиће децу на песку.
- Из капитализма смо имплементирали оно што најбрже доноси профит. Мафију.
- Мамин син и кад *одрасте* држи се чврсто женине сукње.
- Имао је сјајну перспективу, док није изгубио компас.
- Определио се за мирно решење, да га не би претукли.

- Зна он када пређе границу.
Стално то ради.
- Уживео се у улогу кловна,
па сад забавља сиротињу
коју је направио.
- Када је пун месец
пацијенти бурно реагују у скупштини.
- Авети из прошлости
креирају нам будућност!
- Он је пословно способан.
Продао је душу.
- Министри су одустали од штрајка глађу,
иако су имали пуну подршку народа.
- Задужујемо се до гуше.
Да боље легне омча.
- Деца се плаше вука,
а одрасли вучића.
- Имали смо луду срећу,
а онда је лудило узело маха.

О АФОРИСТИЧАРКИ

Весна Денчић је рођена 30. новембра 1963. године у Београду. Дипломирала новинарство на Факултету политичких наука у Београду. Пише афоризме, поезију, хаику, прозу, коментаре, рецензије, књижевне приказе, и др.

Објавила књиге: „У друштву се не шапуће“ (Пожега, 1987), „Свет не може пропасти без нас“ (Београд, 1996), „Пут до пакла“ (Београд, 2001), „Инверзије“ (Београд, 2003, 2007), „Хоризонти/Horizonty“ (двојезично, Београд, 2006), „Страдање у циклусима“ (Београд, 2007), „Плави поглед“ (Ваљево, 2008), „Подијум/Podium“ (двојезично, Београд, 2008), „Краљица сенки“ (Београд, 2011), „Идентитет“ (Београд, 2017), „Слике умноженог значења“, осврти, рецензије, прикази (Београд, 2018), „Приче“ (избор), (Београд, 2018), „Слике умноженог значења 2“ (Београд, 2019), „Делиријум“ (Београд, 2019).

Заступљена у више од 50 антологија и зборника кратких прича, афоризама и песама; превођена на пољски, немачки, руски, бугарски, енглески, француски, македонски, италијански, румунски, баскијски и словеначки језик.

За афоризме, поезију и прозу, више пута награђивана у земљи и иностранству.

Члан Удружења књижевника Србије и Београдског афористичарског круга. Оснивач и главни и одговорни уредник првог електронског часописа за сатиру *ЕТНА*. Била уредник у неколико издавачких кућа.

Живи у Београду.

Две приче – Љубица Стевановић

АМЕРИЧКИ ШПИЈУН

У Драгољубовим рукама дугачке маказе са црвеним ручкама, једнолично су чвраскале по изџикљалој живици поред затегнутог канапа, погигнутог метар од земље. Пресечени танки ластари живице, са правилно распоређеним листићима са обе стране младара, као на слици у дечијој читанци, одскакали су у страну и падали у младу траву.

Од јутрос је орезао скоро половину ограде, од вратнице до бунара. То је најдужа страна авлије. Посађена густо, у три реда, и орезана беспрекорно, широка пола а висока метар, живица је сасвим покрила сиву плетену жицу и авлију чинила уредном а домаћину причињавала задовољство.

Сунце је просијавало кроз разгранату крошњу дуда, чија се једна грана надносила над живицом коју је резивао и светлукло у заосталим капима јутрошње кише које су се сливале низ ситне листиће и младе изданке. Дан је пламтео у априлској светлости, пун узаврелог бруја и мириса процветалих јабука.

Ограду је Драгољуб посадио давно, оне године када му се мајка вратила из Врњачке Бање са опоравка, после операције жучи. Вратила се одушевљена лепотама бањских паркова. Тада је први пут видеела маштовито орезане

ограде од лигиструма, различитих облика и висина, толико густе да ни врапци нису могли да бораве у њима. Па, лоптасте шимшире, смрче налик на навилјке сена, багремове са округлим крошњама, па дудова стабла, чије су танке гране висиле, као конопци, око дебла и додиривале земљу.

Осим керамичког тањира на коме је писало „Успомена из Врњачке Бање“, кући је донела снопчић посечених младара живице, које је после сама ожиглила и неколико пелцера парковског цвећа чијој лепоти није могла да одоли.

Отад је њена баштица, у авлији под прозором гостињске собе, добила нови изглед. Цвеће није више садила без реда као пре, већ у неколико концентричних кругова и груписала га по врсти. Црвене мушкатле су имале свој котур, шебоји свој, кадифице и кандилке трепериле су, згуснуте, у свом колу а у средини баштице шепуриле се плаве перунике. Георгине су своје крупне цветове наслањале на уске тарабе које су при врху имале зналачки изрезане ћубе, као мале кровове и разликовале се од авлијских.

Била је поносна на изглед своје баштице и авлије у којој су шимшири били посађени са обе стране бетонских стаза које су водиле до бунара и дрвљаника и били поткресивани у облику лопте, као они бањски.

Драгољуба је молила да засади живицу, јер њен човек, Драгољубов отац, није марио за биљке и дрвеће које не рађа.

Ни ње, ни тог шаренила, одавно нема.

Једини сведоци те лепоте су два грма перунике који

се сами бокоре и опстају и накривљено стабло јоргована, чије остареле гране, с муком у пролеће, помоле понеки нарогушени цвет, и ова ограда коју орезује сваког пролећа.

И она је успомена на мајку.

Драгољуб спусти натежале маказе на одсечене изданке живице. Један зрак се преломи и одбљесну са сјајног сочива, на коме се беху накупили остаци пресечене мрезге и младе коре ластара. Маказе засветлеше на пресеченим младарима са преврнутим листићима, он се исправи и осети благ дашак поветарца који се непрестано поигравао сјајним дудовим лишћем.

Хтеде да седне на прслук, пуњен ватом, којег је малопре скинуо, да се одмори. Заболеле га руке у раменима. Брзо се замара, губи снагу. Остарео је. Чу како шкљоцну реза на вратници.

Поштар.

Свој плави мотоцикл прислонио је уз старо дебло јавора, који векује уз ограду. Прилазио му насмејан, црвен у лицу од пролећног сунца и понеке чашице ракије, којом га чашћавају остарели домаћини, жељни разговора и дружења.

Драгољуб му крену у сусрет, задовољан што ову, другу преподневну кафу, неће попити сам. Можда је, као и обично, свратио само да га види, да поразговарају. Поштар њему да исприча шта има ново по околним селима, у која залазе само он и поп. А то ново се своди на вест; ко је, у ком селу умро од последњег њиховог виђења и колико још има живих душа у ком селу. То су, углавном, једноцифрене бројке.

Драгољуб би поштару Милоју, доброћудном шалјивчини родом из Доњег Села, при сваком сусрету испричао по

неки доживљај, исечак из оног дела свог живота када му је све лепо почињало, када су се догађаји низали, кретали узлазно: школовање, посао, женидба, кућење. Обећавали склад, срећу и каријеру.

Поштар је волео да слуша те приче из Београда и наново се чудило како толики људи живе у том мноштву, где се комшије не познају, нити се питају за здравље.

Овога пута поштар није свратио, већ је дошао због њега, службено.

Док се Драгољуб окретао, застајкивао, загледао резани део ограде, намеран да упита придошлицу, да ли се, по овоме што је од јутрос урадио, примећује да у његовој авлији има неког живог, поштар је већ седео на дрвеној клупи под тремом. Из велике кожне торбе, омекшале од дуге употребе, извадио је четвртасти, ружичасти коверат с белом машинцом у десном углу, држао га подигнутог у висини главе и њиме ситно махао.

Инзенађен неочекиваном поштом, Драгољуб застаде на степенику, скиде качкет с дугачким сунцобраном, отресе га по навици и окачи на наслон клупе. Здрав се с поштаром и, у недоумици, протрља чело пре него што узме писмо.

Ко још данас, у ери мобилних телефона, компјутера, интернета и свакојаким електронских новотарија, пише писма и то не она што се шаљу у млитавим плавим ковертима, која стижу од судије за ситне прекршаје у саобраћају, већ оваква, ружичаста, закићена машинцом?

Са смешком осмотри своје име на адреси која је непромењена од рођења, само што се некада писало „задња

пошта“ а сада се исписује поштански број испред одредшта.

Откако се пре двадесетак година, после присилног пензионисања, вратио у село и настанио у родитељској кући, сасвим се удаљио од родбине, па и од сопствене деце. Стари рођаци, тетке и ујаци, који су живели у окружењу, помрли су. Њихови наследници се раштркали по свету па су им се везе сводиле на ретке телефонске разговоре.

После мајчине смрти живео је сам. На самоћу се навикао, садио лук и парадајз, дружио се са остарелим стрицем и радовао сваком поштаревом доласку.

Било је очигледно да му је стигла радосна пошта.

Из незалепљеног коверта помаљала се бела позивница са вињетом младенаца на првој страни. Хартија зашушта а Драгољубово лице се разведри и развуче у осмех, очи засијаше од жеље да сазна ко га позива да присуствује венчању. Тако нешто му нико није наговештавао. Чак ни сестра која га, једина, обавештавала о новостима у родбини.

На другој страни, сјајним словима са танким завијуцима, писало је: У недељу 11. маја 2008. године у 13 сати у цркви Светог Марка у Београду, венчаће се Драгана Миљковић од оца Светозара и Дејан Клашња од оца Симеона. Ручак је у 15 сати у ресторану „Савски венац“. Очекујемо вас да нам увеличате породично весеље – породице Миљковић и Клашња.

Драгољубу се, због нечега, чело поче да скупља и навлачи на обрве. Остаде загладан у последње одштампано име на позивници, у име младожењиног оца. Крупно трепну, чудно затресе главом, спусти позивницу на сто

испред поштару и пође у кухињу. Ухвати се за високи наслон столице и мало поћута.

Није ваљда... Немогуће!

Прозор је био раскривљен, а њему је било мало ваздуха.

Кроз главу му протутња давни догађај, који му је прекинуо каријеру, изменио живот и скренуо га на правац који није имао излаз, а чије је актер носио исто име као овај, отац младожење.

Радост ишчезну. Танка леденица косну га подно груди. Образе и руке затресе му лака дрхтавица. Обузе га врелина од које му се осушише уста.

Приђе судопери, испрска лице и покваси врат.

Ко се то жени? – упита Милоје весело.

Сестричина ми се удаје – одговори Драгољуб из кухиње, измењеним гласом.

Милоје примети да Драгољуб брзо замаче у кухињу. Није сачекао да му пружи руку, да му честита. Не иде се на свадбу свакога дана.

„Уморио се, тешке су оне маказе за њега, ручке дугачке а руке подигнуте цело време. Ово пролећно сунце је варљиво, опасно. Можда није доручковао, или није попио лекове. Одавно није наручивао да му их купим. Нису ови послови за њега. Нека велика невоља је њега овамо довела. Није само због здравља и чистог ваздуха. О томе никад не говори. Школован је, навикао на друштво, на књиге, новине. Овде и струја често нестаје, а на телевизији могу да се гледају само два канала“.

У овој питомини, коју нико не надзире и ништа не

спутава, која омамљује мирисима расцветалих шљивика и јабучара, човек може да занемид од бдења, од самоће. Од светог Илије све већ почиње да гасне и малаксава. Претвара се у пустош. По затрњеним ливадама трава се суши, а попадале воћке труну испод стабала. Из авлије су нестали животни звуци. По њима тумарају и укрштају се само лакокриле сенке, а зарђале и закатанчене капије надлећу вране и злослутни гавранови.

Одавно је живот отишао, сада се замишља.

– Богами ујаче, ова вест не може да прође само са кафом – грмео је поштар, загледајући позивницу са сјајним словима, срећан што му је донео радосну вест. – За овакву вест мора да се попије нешто жестоко. Ево, и ја частим овом кафом – рече Милоје тише и извади из велике торбе паковање кафе.

Увек је у торби имао кафу и понеки лек за притисак, за реуму, па су му се стари људи, који нису могли даље од капије, увек радовали.

Драгољуб се мало прибрав и поврати од првог налета сумње, да се сестрина кћер удаје за сина Симеона Клашње, човека који је њему разорио живот. Свет је пун истих имена и презимена. А опет, живе у Београду, могуће је.

Пристави џезву и принесе четвртасту флашу са ракијом. Кад наздравише прву чашу за срећу младенаца, он се загледа у изрезбарено стакло, кроз које се ракија жутела као да је карамелисана, па се нагрижен и узнемирен сумњом и могућношћу суочавања, која се испречи и још више учврсти непрелазни зид увреда, маши телефона.

Позва зета Светозара.

Њих двојица су били другови. Студирали су заједно електротехнику и примали војну стипендију. По завршетку студија Светозар је прихватио да се активира, да добије чин поручника и постане официр ЈНА, а Драгољуб то није желео. Остао је електроинжењер, грађанско лице на служби у ЈНА, како је тада гласио његов статус.

Упамтио је прекор у гласу и претеће севање у очима официра из одељења безбедности, који их је примио на разговор после дипломирања. Упамтио је и његове приче, пуне патетике, да евентуалне прекоманде које би уследиле, не смеју да буду терет, већ подстицај и част, и да сваки педаљ земље треба да се воли подједнако, да то није добар пример враћања дуга отаџбини која га је школовала.

Били су распоређени у једну високу установу војног школства на Бањици, у Београду.

Светозар му је, касније, био и надређени старешина, оженио се његовом сестром и њихово дружење се наставило, ојачано родбинским везама.

И Драгољуб се оженио, обојица добили синове, прве принове. Све је било лепо, и по реду, до оног дана када су Драгољубу рекли да се јави у кабинет начелника.

Тамо га је чекао и официр безбедности, исти онај који их је примио у службу, само сада са вишим чином.

Начелник је устао од масивног стола са изрезбареним ивицама и преместио се у чело дугачког, конференцијског, за којим је седео официр безбедности и смркнуто гледао у жижак цигарете коју је наслањао на велику кристалну пепељару.

Почели су тихо, скоро шапатам. Тај тон требало је да

назначи тежину његовог прекршаја и покаже озбиљност ситуације у коју их је довео. Из те тишине, из које се разазнавао сваки шум, помаљала се пригушена опасност, претила злокобна невоља.

Смишљен и испланиран, разговор је био кратак. То и није био прави разговор, јер су говорили само они, то је било саопштење.

После начелниковог увода, наставио је безбедњак.

Њихова служба дошла је до сазнања да његова породица, тачније супруга, одржава родбинске везе са остацима конзервативног режима у Чикагу, а да те везе он није пријавио приликом ступања у службу, иако је био обавезан да то учини.

Показао је и неко писмо, па га брзо вратио у тврду фасциклу, које је било адресовано на његову супругу.

Кад је савладао прве дрхтаје који су му затресли образе и искривили усне и пригушио густу жеку у грудима, чији су дамари снажно пулсирали у слепоочницама, дугачко је уздахнуо. Али, морао је да оћути, да саслуша наређење; да напише изјаву и преда је секретару партије. На следећем партијском састанку биће расправљано о „његовом случају“.

На састанку, који је уследио убрзо, прочитана је његова изјава, у којој је написао да никакве преписке нити било какве друге комуникације његове жене са иностранством није било, нити је сада има. Једина истина је да је даљи рођак женине мајке, из немачког заробљеништва 1945. године отишао у Енглеску, а не у Америку, да је одавно преминуо и да потомство није имао.

То је све.

На питање партијског секретара, ко му верује, јавио се само Светозар. Остали су ћутали. Неки су, чак, рекли да су га често виђали у близини америчке амбасаде и да им је то било сумњиво.

Светозар је због „солидарисања и непотизма“, кажњен укором и прекомандом из Београда, а Драгољуб је изненада „постао неспособан за службу у војсци“ и отеран у инвалидску пензију.

Да се спаси бесмисла који се изненада стровалио на њега, замаглио му видик и претио да га целог изједе, а да не гледа своје дојучерашње „другове“, како се беспризорно пресамићују у љубазној дволичности према шефовима и како им се улизиштво увлачи у крв, напустио је Београд и отишао у село код родитеља.

Много пута је у искиданим несаницама, прве нити зоре дочекивао будан, пребирао и претраживао по тадашњим догађајима и врискао од тескобе. Болело га. Јављала се жеља да сазна; због чега, ко, зашто? Тај жижак, иако умотан у године, остао је да тиња. Довољно је да се мало запири, да се у њега дуне и он ће засветлети.

Сада је то учинила ова сјајна позивница с белом машинцом.

На телефон се јавила његова сестра.

Глас јој је био весео. Теку неодложни послови, испуњавају се обавезе око свадбе. Ништа не сме да се заборави. Нада му се. Само њега има од рода. Причала је још о броју званица, о изнајмљеној белој лимузини за младенце коју ће возити униформисани возач и коју је видела само у

шпанским серијама, о Драганиној венчаници од грчке чипке, о младожењином фраку, о сали ресторана у којој ће свака столица имати машну од белог сатена, везану преко наслона, о томе како ће на свакој сијалици на степеништу њихове зграде, све до трећег спрата, висити беле нарогушене лопте од сјајних трака.

Давнашњи догађај и младожењину фамилију није помињала.

Драгољуб је желео да чује Светозара.

Да ли је младожењин отац, Симеон Клашња, Сима безбедњак?

Јесте.

Обојица заћуташе. Драгољуб стеже усне, прогута ваздух, удахну дугачко и рече суво, да развеје замукнуће које је долазило из слушалице:

Надам се да на мене ниси рачунао. Срећно ти било пријатељство са Симом безбедњаком.

Светозар је ћутао.

Драгољуб спусти слушалицу.

Сенке су биле усправљене, дан бистар, воћњаци пуни бруја и млечне светлости, када су се Драгољуб и Милоје поштар добро поднапили и растали.

Драгољуб је дуго стајао на вратници загледан у питому глумину, у брегове који се надимају, све док бучно прптање поштаревог мотоцикла није сасвим утихло.

Шуме забрани и церје. Шумори стари јавор уз ограду. Подрхтавају раскуштране врзине од веселе игре врабаца. Природа буја, безбрижна и неосетљива на људске подвале и нанете неправде.

Дашак поветарца притајио му се уз врело лице. Уст-репташе унутарњи дамари, надођоше трзаји, повратише се изнова исте мисли, да кроз јалова и беспутна маштања досегну освету, да умире болно сврдлање душе.

Једна бела латица, лелујајућу као пахуља, паде му на раме.

Реза на вратници шкљоцну. Драгољуб се, опечен дав-нашњом жеравицом и омамљен ракијом и топлином дана, мало заклати и занесе, па се, с бубњевима у глави и оловом у ногама, врати у кућу.

ДЕТЕ ПАЛОГ БОРЦА

Загледан у имена, урезана на белој мермерној плочи изнад које пише: *На овом месту је бугарски окупатор 22. јуна 1942. године стрељао мештане околних села као одмазду за помагање партизанског покрета.* Љубомир није могао да обузда немир и смири дрхтавицу због Радункиног недоласка.

Ни овај дан није уважила, она, која је целога живота била повлашћена, стекла високе титуле и звања, кроз тешке периоде пролазила лакше од других, уживала повластице и привилегије, јер јој је отац један од ове двадесет тројице несрећника уписаних на овом споменику.

Испод груди скупила му се ледена кугла чија се студен, у замасима, ширила целом снагом. Јуче га, телефоном, уверавала да сигурно долази. Спремила је пригодан говор, рекла је.

Лагала је. Није јој први пут.

Рано јутрос, тек што се први сев зоре јавио иза брда, Љубомир је кренуо из родног села, са десеторицом из фамилија стрељаних, тракторском приколицом, истим путем којим су их Бугари кундацима терали ка планини, да им овде, на искошеном пропланку, на њиховом последњем видуку, запале свеће за покој душа. Сада је пут зарастао у врзине и густо шибље, чији се дугачки ластари згуснуто укрштају, па пут личи на густо уплетен славолук.

Желео је да за седамдесету годишњицу тог стравичног догађаја, постојеће скромно обележје, зарасло у трње и високу траву, посивело од лишајева, замени новим. Код каменоресца је наручио споменик висине једног метра, дебљине десет сантиметара, имена стрељаних поређао по азбучном реду и пажљиво надгледао урезивање сваког слова. Да се не поткраде грешка. Доброћудни, млади каменорезац, у жељи да му угоди, често је окретао дугачак сунцобран свог прашњавог качкета, чудећи се што се није обратио општини за помоћ, већ је цео трошак поднео сам.

Поодавно се тај наум, о подизању споменика, усадио у њега, обузимао му сваки дамар, долазио у сан, јер се презиме које он носи три пута понавља на споменику. Осећао је олакшање и задовољство што се на овај начин одужио тим несрећницима и продужио незаборав на њихове невине жртве.

Придошлице су тихо жагориле на травнатој заравни која је сваке године бивала све мања. За коју годину и она ће се претворити у шумарје и врзине.

Торбе са понудама за покој душа страдалих, спушили

су на ретку, меку траву, поред спомен плоче. Крстећи се прилазили су споменику, пажљиво читали исписана имена, онда, љубили име свог рођака и дуго држали длан преко свеже урезаних слова.

Допадало им се што је одабрао плочу од белог мермера. Њена белина, обасјана сунцем најдужег дана у години, личила је на ужарену буктињу, спуштену на средину зеленог пропланка.

Откад је у пезнији, професор Љубомир већи део године проводи у родној кући, па се вест о постављању новог споменика, за седамдесету годишњицу стрељања, брзо прочула међу оно мало остарелих сељана. У први мах је имао намеру да од рођака и потомака страдалих сакупи добровољни прилог за израду новог обележја, али је, после разговора с Радунком, која му је рекла да је то посао за општину, и да историју треба преиспитати, одустао.

Дуго је стајао наднешен над спомеником испод чијег постоља је, из уске металне цеви, истицао танак млаз воде, благо брборио по четвртастом бетонском кориту, превртао своје кристалне мехуриће и нестајао у густу папрат.

Сунце се дизало изнад високих јела и златним прозрацима шарало њихова усправна стабла, блажило планинску свежину. Летњи дан се смлачио, пун сјаја и небеске модрина која је на планини густа и модра као море. Ветар је јечао у врховима столетних букава, шумео преко лазева и пропланака, обраслих у густу папрат, ломио гласове придошлих низ јаруге и увале. По далеким модрим косама лебдели су лаки, сиви облаци, обавијали им врхове и, као праменови дима, нестајали у даљини.

Планина се надимала, пуна раскошне тишине, коју су, повремено, реметили чудесни шушњеви њених прикривених житеља. Занет раскошним шумским брујем, загледан у далеке извијене косе, Љубомир се питао – зашто су бугарски злотвори одабрали ово место за свој крвави наум? Свакако су хтели да их одведу што даље од села.

Преживели, њих двојица, који су искористили несмотреност војника и успели да умакну у шуму, сведочили су да су им крвници говорили да их воде у планину да секу дрва.

Како ли смрт изгледа? Какве су јој очи? Да ли у том часу нада, та стара варалица, још трепти у грудима? Или се и она повлачи пред упереним цевима, склапа своја крила, напушта несрећника.

Иза њих су остале отклепане косе, остављене на зеленим откосима, и жита, тек зарудела. И мобе, и жетве, и вршидбе на којима њих неће бити. И неодиграна момачка кола на ивањданском сабору који се ближио. И лицидерска срца за девојке, која им неће поклонити.

Од старијих и ожењених остала су дечица која ће очеве памтити по имену у крштеници и школском дневнику – када учитељ почне да прозива: презиме Миловановић, име оца Драгоје, име Радунка. Као и да и сада чујем учитељев храпави глас како одзвања малом, свеже окреченом учионицом.

Љубомир обрису чело пресавијеном марамицом, затресе главом, удахну искидано. Поглед му одлута преко далеких брда и плавичастих коса, спусти се низ јаруге и дубодолине, до села.

Обрете се у дворишту старе школе која се ни по чему није разликовала од осталих сеоских кућа.

Држао сам оца за руку, гледао искоса пристиглу децу и родитеље који су их довели. Корачао сам згрчен, заклањајући се иза очевог сукненог гуња. Ко зна шта ме чека у школи, јер су ме учитељевим дугачким прутем сви укућани застрашивали: и деда, и мајка, и стричеви, и отац. Једино сам од бабе имао заштиту.

На утабаној влажној земљи, поред перуника са сасушеним цветовима, ограђених циглама пободеним у земљу, старији ђаци су се гласно довикивали, подозрево загледали уплашене прваке, исмевали њихову збуњеност.

Отац је стао уз прозор до зида, са чије доње половине је отпао креч па је школа личила на поцепану белу хартију. Ту смо чекали учитељев позив да уђемо унутра. С друге стране дворишта прилазио нам је човек за чији се штап држала бледуњава девојчица, гледала у земљу, корачала ситно. Другом руком је увијала крај танке плетенице, завезане црвеним *уплетњаком*. Загледала ме срамежљиво, побадала врх свињског опанка у влажну земљу. Ћутала је. Мислио сам да она гледа мој нови џемпер, који ми је мајка исплела за полазак у школу, а који је још мирисао на *ЧИВИТ*. Мени се свидела шара на штапу њеног деде, са којег она није одвајала руку.

И мени ће стриц тако да нашара мој лесков прут, чим се вратимо кући.

Човек који је водио девојчицу поздравио се с мојим оцем и рекао како његов несрећник Драгоје, не дочека да своје првенче испрати у школу. Протрљао је чело огру-

белом шаком а крутим прстима развлачио очне капке испод којих су навирале сузе.

Када је учитељ, са ниског *басамка*, позвао родитеље да с првацима уђу у школу, мој отац и њен деда су сели у прву клупу до прозора. Нас двоје између њих.

Уплашен причом о учитељевој строгости и његовом пруту, збуњено сам загледао учионицу и чудне ствари у њој, за које нисам знао ни чему служе нити како се зову: црну таблу наслоњену на три ногара, рачунаљку, зидну карту, искошене клупе, глобус, нечију слику на *дувару*, урамљену у црни сјајни рам.

Прута нигде не беше.

Када је жагор у учионици утихнуо и шкрипа расклиматаних клупа престала, учитељ је стао испред свог стола, који је мени личио на ниске *наћве*, приљубио испружене дланове подно груди, уз вунени џемпер боје зрелог лешника и почео да говори.

Старији су, свакако, разумели његове речи – ја нисам: нови почетак, преломни тренутак, ново доба, наша борба, револуција, жртве пале за слободу, нови поредак, једнакост. Његов дубок и храпави глас испунио је учионицу са малим, двокрилним прозорима која је мирисала на креч. Подизао је браду, окретао главу и руком често склањао прамен црне косе са чела.

Затим је уследило уписивање у школски дневник. На табли је кредом, која се није видела од његових дугачких прстију, написао слово „А“ и рекао да се јаве родитељи чије презиме почиње тим словом. Припомагао им је тако што је набрајао презимена која постоје у селу: Алексић, Андрић,

Антонијевић... Када је дошао ред на деду, чија је девојчица седела до мене и стално се наслањала на рукав његовог изношеног гуња, он је полако устао, наслањајући се длановима на горњи део дрвене клупе. Скинуо је капу, која је мирисала на дуван и хладан зној и спустио је испред себе. Поћутао је мало, загледан у зидну карту иза учитељевих леђа. Гутао је ваздух, окретао главу ка отвореном крилу прозора иза којег се кочоперно беласао зрео јесењи дан.

Издушио је пискаво:

Мога сина Миловановић Драгоја стрељали су Бугари четрдесетдруге године. Ја сам довео његову ћерку Радунку, која ми је све што од њега имам.

Његов глас, сипљив и сув, претворио се у тихи јецај који је пригушивао капом држећи је обема рукама преко лица.

Настао је тајац.

Чуло се само танко крцкање отвореног прозорског крила и благо шуморење ветра у рачвастим гранама старог ораха.

Учитељ је одгурнуо дневник и пришао нашој клупи. Велика свеска са тврдим корицама ситно је зачичала преко глатке површине и зауставила се на ивици стола. Укоченим очима гледао је деду и трљао прсте умрљане кредом. Ража-лошћен човек је смуљио капу с лица, држао је на грудима као да грли некога. Сео је, а сукнени гуњ се још дуго тресао од његовог искиданог дусања.

Учитељ је широко погледао девојчицу до мене, која је заклањала лице иза дедине руке, па са испруженим дланом у висини груди и скупљеним обрвама, рекао:

Главу горе Миловановићу! Твоја унука Радунка је, од данас, брига државе. Њу ће наша нова власт ишколовати и од ње створити вредног и корисног члана социјалистичког друштва. Деца палих бораца неће бити запостављена, јер су њихови очеви дали своје младе животе за нашу слободу.

Искошени зрак благог поднева преломио се на његовом лицу и дуго титрао по згрченим и ужареним образима. Од његовог гласа, дубоког и продорног, цела се учионица заљуљала, шарена од сенки крупног ораховог лишћа које су трепериле по дрвеним клупама и окреченим *дуварима*. И црна табла на три ногара, са словима која је учитељ до малопре исписивао, и зидна мапа, и урамљена слика гологлавог господина са муштиклом. Све се некуд покренуло.

Охрабрен учитељевим речима, деда је захваљивао ситним климањем главе, грлио збуњену унуку и покривао очи великом изгужваном марамицом. Онда је неко од очева из последње клупе бојажљиво рекао:

Тако је, *севал* је помоћи сирочету.

Настао је жагор и гласно одушевљење учитељевим речима. Неко је узвикнуо:

Живео учитељ!

Учитељ је наставио да говори, мало блаже и не онако значајно и свечано: о социјализму, изградњи земље, праведном друштву, подизању фабрика и школа.

Нама првацима, збуњеним и уплашеним, годило је што о строгим казнама и батинама није било речи. Све друго изречено, мало смо разумели а онолико неуки и малени, мислили смо да се то, о чему је учитељ говорио, не

односи на нас.

Тако си ти Радунка, од оца Миловановић Драгоја, постала дете палог борца. Од тог првог школског дана, када смо обоје шћућурени између деде и оца наших заштитника стрепели од учитељевог прута, па до факултетске дипломе, та ставка је била неизоставна у свим твојим документима.

Била је твоја главна карактеристика. И тачка ослонца.

Са њом теби је припадало све: најпре бесплатан буквар, касније књиге, па храна у ђачкој кухињи; шоља сут-лијаша, парче тврдог качкаваља и кришка куповног хлеба, затим, место у интернату крушевачке Учитељске школе, па у студентском дому „Иво Лола Рибар“ у Београду, па кредити, стипендије, екскурзије, путовања, запослење у Комитету, стан.

Године се нанизале, скраћују нам кораке и путеве, сенка за нама се опасно издужила.

Велики је то дуг Радунка. И тежак товар.

Заглављен у раљама недогледних даљина, остарели професор Љубомир, није ни приметио да окупљени око споменика на планинском пропланку, чекају њега да први припали воштаницу и одржи пригодну беседу.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Љубица Стевановић рођена је 8. јула 1947. године у Здраввињу код Прокупља. Школовала се у Великој Плани (топличкој) и Крушевцу.

Објављивала је приче у листовима *Политика*, *Београдске новине*, приштинском *Јединству* и у књижевним часописима *Савременик*, *Топлички венац*, *Градина* и другим.

Објавила је књиге *Познати иницијали* (1988, 1999, 2007), *Два сокола* (2001), *Расушена фрула* (2003, 2004), *Нанизане оскоруше* (2005, 2010), *Спасилац* (2007), *Два корака до оца*, (2009).

Члан је Удружења књижевника Србије.

Живи у Београду.

Уредничково ћоше

ПЕСМЕ ПОСВЕТНИЦЕ – АНЂЕЛКО ЗАБЛАЋАНСКИ

ОДЈЕЦИ

Владиславу Петковићу Дису

Потроших године без иједног дана
Који би умео светом да ме води,
Да не питам где је ни шта је нирвана,
Ни зашто се злоба пре доброте згоди

Невешт да досањам неке туђе снове,
Нити да прећутим пијанство сопствено,
Свесно ћу носити временске окове –
У недрима клупко змија уплетено.

И проклећу ноћи тихе у свитање
Што се не раздане ни у ведра јутра,
И кад Он постави последње питање:
– Ти дани без стида имају ли сутра?

Не умем побећи из слутње једине
Што умом се игра кô таласом море,
Да с Песником у сну Човек негде мине,
Кад с речи се скину последње одоре.

И тад заборавим све што ме болело,
Иза дуге склоним ноћ и црни дан
И што ме безгласно крвљу мојом клело:
Да не сазнам никад где изгубих сан.

26. јун 2019.

НЕПОВРАТНИ ТРЕНУТАК

Бранку Миљковићу

Изгубих младост у блату живота,
крви вреле лудостима веран
у тишини. Сам, украј туђег плота,
умирао и гладан и жедан

речи које звоне с лиром у дну мене.
Ноћивао с мислима неразумним
свима сем мастилу и ватри из зене,
црној души и људима умним.

А ноћ ме вуче конопцима смрти,
под ногама тло се као чигра врти.
Одлазим. У своме времену туђин

неухватне орфејевске музике.
Одлазим без урамљене ми слике,
патуљцима нико, а већ сасвим џин.

30. јун 2019.

ИЗМЕЂУ ДВА БОЖАНСТВА

Јовану Дучићу

Како да препознам шта је искупљење
И како пред Творца у немоћи стати,
У додиру жене шта је искушење,
А шта љубав чиста кô кад воли мати.

Знам, жене су увек у нечему личне.
Ни мајка ни кћери никад нису исте.
Да воле и мрзе некад исто вичне –
Ил' ђавоље сестре, ил' пред Богом чисте.

Не умам да ћутим пред тајном лепоте,
Ни да се одрекнем земаљскога раја,
А стрепим пред Тобом због своје грехоте
И ридам пред сваком извесношћу краја.

Веран своме билу, изазову страсти
Покорно се молим Теби Створитељу:
Подај свакој жени љубави и части,
А мушкоме роду навек с једном жељу.

3. јул 2019.

КАМЕНИ САН

Стевану Раичковићу

То камен у трави хладан спава,
Ил' моју лобању гризу црви,
По зиду гмиже сен заборава,
У мени тражи модрину крви.

На прозору наш лик од искона,
Планина на којој спознасмо љубав;
Бол, јер сад је под гробном плочом она
А ја сâм - ни тамо ни овде сав.

Крикне ноћна птица мојом јавом,
С криком мисли црне пуном главом,
На мртвој стражи бол у мом дому.

О, само бих да осетим њен мир
И удахнем угасли јој свемир,
Пре неголи свет падне у кому.

8. јул 2019.

РЕЧИ

Васку Поли

Нека реч не разбије мук
испод храстове коре
диваном црви с мравима

нека се умире дамари
игра не може да почне
јер краљ је на издисају

ноћ ће под руже да склони
певање умрлих птица
пре јутрења у празнини

а кад се сасвим раздани
знаћу свакој песми име
стихованој из најцрње таме

9. јул 2019.

НИСАМ СТЕНА

Ђури Јакшићу

Био бих стена ал' сам тужно слаб,
Ни гранични кам не знам где стоји;
Пред својима горд ја туђински раб
Не знам рећи ко су преци моји.

Неко се дрзне, черечи ми мајку,
Топови ћуте кô ноћ иза кише,
Свирам бенџо, не нашу свирајку,
И по кући воњ ми чељад удише.

Чим намигну клекнем пред Европом.
Молим ту маћеху кô свако пасторче,
Душу узму својим пуним џепом
Да на дедовину чизмом ми кроче.

11. јула 2019.

ИЗГУБЉЕНА МЛАДОСТ

Милутину Бојићу

На знојна ми недра ветар с горе пири,
Мислим крв ће врела убити хладноћу;
Милујући жице тек стасалој лири
Умрећу загледан у људску самоћу.

Сакупићу речи просуте хартијом:
У стих уденути помен херојима,
И крв своју врелу даћу часу тијом –
Оном кад се душа с кантара узима.

У бунилу, ропцу – видећу све слике:
Љубљене ми жене, свога родног краја,
На морској пучини сабласне прилике;
Сопствено рођење негдашњег маја.

Митровдански растанак кога више боли:
Изгубљену младост, српску поезију?
На длану трагови Јонског мора соли
И тишина коју мртва тела крију.

8. новембар 2019.

САДРЖАЈ

Реч уредника.....	7
Подесћање – Слободан М. Чуровић Апис.....	8
Његошево отргнуће у свесвјетија и стега земног	8
У спомен на Милоша Црњанског	15
Црњански о књижевним темама	15
Ликови жена у Андрићевим приповеткама	22
Јелена, жена које нема	22
Иво Андрић о књижевности и књигама	30
Како сам улазио у свет књиге и књижевности.....	30
Приказ – Невена Милосављевић	34
Осврт – Тања Прокопљевић	38
У окриљу збирке песама.....	38
О аторки осврта	42
Нове књиге.....	43
Миристи Раја – Ана Митић Стошић	43
Украдени нектар	43
Пред светом	44
Рај и пакао стиховања	45
Миристи раја Ане Митић Стошић	46
Пет песама – Бранка Попић	47
Ноћи чарна.....	47
Урна	48
На размеђи	49

Живот грк.....	49
* * *	50
О песникињи	51
Четири песме – Андреја Врањеш	52
Месец јужно од ноћи.....	52
Немој.....	53
Ружан сан.....	54
Солунци	54
О песнику.....	55
Три песме – Василија Љешковић	56
Врт тишине	56
Тражење ријечи	57
Љето на Брегави	58
О ауторки.....	58
Класичне строфе – Иван Гаћина	59
У подморју сјете	59
Мелос козмопоја	60
У бездану психе.....	61
Под нарамком смијеха	62
О песнику.....	64
Родољубива поезија – Радмила Милојевић.....	65
У оку	65
И небо ћути.....	66
О песникињи	67
Поезија за децу – Весна Радовић	68
Живот у мочвари.....	68

Свађа у породици џивџана	69
Погодите, децо, ко сам	70
О песникињи.....	71
Песници и поезија наших дана	72
Момир Миодраг	72
Гени камени	72
Зимско орање.....	73
Твоја ружа	75
Ирена Бодић	76
***	76
Немоћ.....	77
Бас живота	77
Лазар Тица	79
Беспуће	79
Мисао.....	80
Ка јави	81
Драгош Павић	83
Пусти ме да боравим у твојим очима.....	83
Баштенска вила	85
Трагови	86
Небојша Станојковић	88
Није за свакога	88
Баш ме брига	89
Долази тама.....	90
Белоруска савремена поезија	91
Поезија Михала Барановског	91
Осетити да мене нема	92

За тренутак пре тога, када	93
Залутали су у мој дом	94
Као мало дете сам се ишчупао из твојих	95
Лан гледа очима плавим	96
Твоје очи плаве, плаве.....	97
Песник из расејања – Жељко Сулавер	99
Ветром насликан дан.....	99
Септембарски сусрети	102
Горо горда	102
Богиња балкана	103
Наш сокак	104
Отаџбина	105
Спознање.....	106
Елегија за Јована Дучића.....	107
Мати.....	108
О песнику.....	109
Афоризми – Весна Денчић	110
О афористичарки	113
Две приче – Љубица Стевановић	114
Амерички шпијун	114
Дете палог борца	125
О списатељици	134
Уредничково ћоше	135
Песме посветнице – Анђелко Заблаћански	135
Одјеци	135
Неповратни тренутак.....	136

Између два божанства	137
Камени сан	138
Речи	139
Нисам стена	140
Изгубљена младост	141

Пишите за *Суштину поетике*
(www.knjizevnicasopis.com)

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу, писане ћирилицом или латиницом са словним знацима ђ, ж, ћ, ч, ш. У противном, радови неће бити узети у разматрање.

2. Имејл за ваше радове: sustinapoetike@hotmail.com

3. У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења, своју имејл-адресу, краћу биографију писану у трећем лицу једнине.

4. Пожељна је и фотографија.

5. Документ означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј, осврт, критика...)

5. Прозне радове слати у формату до 14.000 карактера, величина фонта 12 и проред 1,15.

6. Конкурс је отворен током целе године.

7. Радове не чувамо.

8. Плаћање ауторских хонорара ни ауторски примерак штампаног издања нису предвиђени Правилником овог часописа.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

СУШТИНА поетике : часопис за књижевност /
главни и одговорни уредник Анђелко
Заблаћански

[Штампано изд.]. - Год. 6, бр. 63 (2019)-
Глушци : Удружење поетских стваралаца, 2019-
(Београд : Pharmalab). - 21 cm

Двомесечно. - Друго издање на другом медијуму:
Суштина поетике (Online) = ISSN 2334-9417
ISSN 2620-0988 = Суштина поетике (Штампано
изд.)

COBISS.SR-ID 267264012

- ◆ Реч уредника
- ◆ Подсећање на Њгоша (Слободан М. Чуровић Апис)
- ◆ Црњански о књижевним темама
- ◆ Ликови жена у Андрићевим приповеткама (Ана Митић Стошић)
- ◆ Иво Андрић о књижевности и књигама
- ◆ Приказ (Невена Милосављевић)
- ◆ Осврт (Тања Прокопљевић)
- ◆ Нове књиге (Мириси Раја)
- ◆ Пет песама (Бранка Попић)
- ◆ Четири песме (Андреја Врањеш)
- ◆ Три песме (Василија Љешковић)
- ◆ Класичне строфе (Иван Гаћина)
- ◆ Родољубива поезија (Радмила Милојевић)
- ◆ Поезија за децу (Весна Радовић)
- ◆ Песници и поезија наших дана (Момир Миодраг, Ирена Бодић, Лазар Тица, Драгош Павић, Небојша Станојковић)
- ◆ Белоруска савремена поезија (Михал Барановски)
- ◆ Песник из расејања (Жељко Сулавер)
- ◆ Афоризми (Весна Денчић)
- ◆ Две приче (Љубица Стевановић)
- ◆ Уредничково ћоше